

Bil. 25

**Selasa
19 Mei 2015**

MALAYSIA

LAPORAN PROSIDING

MESYUARAT JAWATANKUASA KIRA-KIRA WANG NEGARA

Mengenai:

**Kawalan Pengurusan Tadbir Urus
1Malaysia Development Berhad (1MDB)**

- Kementerian Kewangan
- Unit Perancang Ekonomi

**PARLIMEN KETIGA BELAS
PENGAL KETIGA**

**MESYUARAT JAWATANKUASA KIRA-KIRA WANG NEGARA
BILIK MESYUARAT JAWATANKUASA 2, BLOK A
BANGUNAN SEMENTARA, PARLIMEN MALAYSIA
SELASA, 19 MEI 2015**

AHLI-AHLI JAWATANKUASA

Hadir

YB. Datuk Nur Jazlan bin Mohamed [Pulai] - *Pengerusi*
YB. Dr. Tan Seng Giaw [Kepong] - *Timbalan Pengerusi*
YB. Datuk Seri Reezal Merican [Kepala Batas]
YB. Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir [Kulim-Bandar Baharu]
YB. Datuk Mas Ermieyati binti Samsudin [Masjid Tanah]
YB. Datuk Liang Teck Meng [Simpang Renggam]
YB. Datuk Madius bin Tangau [Tuaran]
YB. Tuan Haji Hasbi bin Haji Habibollah [Limbang]
YB. Datuk Wee Jeck Seng [Tanjong Piai]
YB. Tuan Tony Pua Kiam Wee [Petaling Jaya Utara]
YB. Dato' Kamarul Baharin bin Abbas [Telok Kemang]
YB. Tuan William Leong Jee Keen [Selayang]
YB. Dato' Kamarudin bin Jaffar [Tumpat]
YBhg. Datuk Roosme binti Hamzah - *Setiausaha*

URUS SETIA

Encik Amisyahrizan bin Amir Khan [Ketua Penolong Setiausaha (Perundangan dan Prosiding)]
Encik Ahmad Johan bin Afandi [Pegawai Khas Pengerusi Jawatankuasa]
Puan Siti Rohaini binti Roslan [Penolong Pegawai Teknologi Maklumat]

HADIR BERSAMA

Jabatan Audit Negara

YBhg. Datuk Haji Anwar bin Suri [Timbalan Ketua Audit Negara (Persekutuan)]
YBhg. Datuk Juhari bin Haron [Pengarah Sektor Pengurusan (Susulan Audit)]
Puan Saadatul Nafisah binti Bashir Ahmad [Pengarah Sektor Audit Kerajaan Persekutuan]
Puan Nik Mazian binti Mohammad [Ketua Penolong Pengarah Sektor Audit
Badan Berkanun Persekutuan (Kewangan)]
Encik Asrul Izeham bin Yacob [Penolong Pengarah Kanan Sektor Audit
Badan Berkanun Persekutuan (Sosial)]
Encik Mohd Fadhli bin Khalid [Penolong Pengarah Sektor Audit Kerajaan Persekutuan
(Syarikat Kerajaan)]

Kementerian Kewangan

Encik Rosli bin Yaakub [Ketua Unit (Parlimen & Kabinet)]

(Samb/-)

HADIR BERSAMA *(Samb/-)***Jabatan Akauntan Negara**

Puan Maslina binti Kamarudin [Ketua Penolong Pengarah Kanan
Bahagian Perkhidmatan Operasi Pusat dan Agensi]

Jabatan Perkhidmatan Awam

YBhg. Dato' Mohtar bin Mohd. Abd. Rahman [Pengarah Bahagian Perkhidmatan]
Encik Mohamad Fauzi bin Md. Isa [Timbalan Pengarah Kanan
Bahagian Pembangunan Organisasi]
Puan Eizan Azura binti Zainudin [Ketua Penolong Pengarah Bahagian Perkhidmatan]

SAKSI-SAKSI**Kementerian Kewangan Malaysia**

YBhg. Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah [Ketua Setiausaha Perbendaharaan]
YBhg. Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain [Setiausaha Bahagian Syarikat Pelaburan Kerajaan]
YBhg. Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir [Setiausaha Bahagian Pelaburan Strategik]
Puan Normazli binti Abdul Rahim [Peguam Cara Perbendaharaan]
Encik Ahmad Suhaimi bin Endut [Timbalan Setiausaha Bahagian Syarikat Pelaburan Kerajaan]
Encik Razali bin Othman [Ketua Penolong Setiausaha Kanan Seksyen Penilaian,
Penswastaaan dan Pembiayaan]
Puan Afidah Azwa binti Abdul Aziz [Ketua Penolong Setiausaha Kanan Seksyen Penilaian, Penswastaaan
dan Pembiayaan]
Encik Faisal@Pisal bin Abdul Ghani [Ketua Penolong Setiausaha Sektor Tadbir Urus Korporat]
Encik Mohd Shihabuddin bin Mukhtar [Ketua Penolong Setiausaha Sektor Strategik dan Am]
Encik Iszad Jefferi bin Ismail [Ketua Penolong Setiausaha Sektor Strategik dan Am]
Puan Noorhasnida binti Khairuddin [Penolong Setiausaha Seksyen Penilaian,
Penswastaaan dan Pembiayaan]
Encik Mohamed Farhan bin Mohamed Ainuddin [Penolong Setiausaha Seksyen Penilaian,
Penswastaaan dan Pembiayaan]
Encik Anas Hilmi bin Ahmad [Penolong Setiausaha Sektor Strategik dan Am]
Encik Muhammad Khairul Fuadi bin Hamdan [Penolong Setiausaha Sektor Komersil]
Encik Mohd Zahrain bin Mohd Nor [Setiausaha Sulit Kanan Ketua Setiausaha Perbendaharaan]

Unit Perancang Ekonomi

YBhg. Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff [Ketua Pengarah]

LAPORAN PROSIDING**MESYUARAT JAWATANKUASA KIRA-KIRA WANG NEGARA
PARLIMEN KETIGA BELAS, PENGGAL KETIGA****Selasa, 19 Mei 2015****Bilik Jawatankuasa 2, Tingkat 1, Blok A, Parlimen Malaysia, Kuala Lumpur****Mesyuarat dimulakan pada pukul 11.23 pagi***[Yang Berhormat Datuk Nur Jazlan bin Mohamed
mempengerusikan Mesyuarat]*

Tuan Pengerusi: Selamat pagi saya ucapkan kepada Timbalan Pengerusi dan Ahli-ahli Jawatankuasa PAC, Datuk Anwari, Timbalan Ketua Audit Negara bersama dengan pasukan Audit, wakil-wakil daripada kementerian seterusnya para hadirin sekalian.

Pada hari ini PAC akan memulakan mesyuarat pertama dalam Mesyuarat Kedua, Penggal Ketiga, Parlimen Ketiga Belas dan ini adalah mesyuarat yang ke-25 Jawatankuasa ini dalam tempoh pertama tahun ini.

Prosiding hari ini membabitkan Syarikat 1MDB atau 1Malaysia Development Berhad, syarikat milik penuh Kementerian Kewangan, khusus mengenai tajuk Kawalan Pengurusan Tadbir Urus Syarikat 1Malaysia Development Berhad. Pada prosiding pagi ini, PAC akan mendengar penjelasan daripada Ketua Setiausaha Perbendaharaan, Tan Sri Irwan Siregar Abdullah dan Ketua Pengarah Unit Perancang Ekonomi (EPU), Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi Yusoff terhadap kawalan kerajaan terhadap pengurusan tadbir urus syarikat ini.

Yang Berhormat Ahli-ahli Mesyuarat sekalian, untuk makluman semua, PAC Parlimen ke-12 yang dipengerusikan Yang Berhormat Tan Sri Azmi Khalid pernah memanggil pihak EPU dan 1MDB sebanyak dua kali iaitu pada 22 November 2011 dan Jun 2012 bagi memberikan penjelasan berkenaan dengan fungsi dan aktiviti 1MDB.

Pada hari ini saya hendak maklumkan kepada peserta dalam bilik ini, memandangkan isu yang ditimbulkan ini adalah sensitif dan menarik banyak tohmahan, tuduhan dan tanggapan dan sebagainya yang perlu disahihkan oleh Jawatankuasa ini ya, sebelum kita terima apa-apa maklumat, tohmahan dan tanggapan tersebut, saya harap apa yang kita bincangkan dalam mesyuarat ini tidak akan dizahirkan kepada pihak luar daripada Dewan ini. *Hansard* kita, tolong ya rahsiakan sampai kita buat keputusan untuk siapkan laporan kita. Saya tak nak nanti apa perkara mengenai prosiding kita yang kita buat dibocorkan kepada orang luar ya.

Sekarang ini kita pun sudah ramai orang luar yang memandai-mandai hendak bagi kita soalan cepumas, soalan menelaah untuk kita buat, untuk kita tanya kepada saksi-saksi yang akan dipanggil. Saya tak nak PAC nanti dijadikan satu alat untuk kepentingan politik ataupun untuk kepentingan mana-mana pihak yang akhirnya akan menimbulkan keraguan kepada kerja PAC kita sendiri. Hari ini integriti

kita, profesionalisme kita dan juga imej kita perlu dijaga bagi memastikan bahawa laporan yang kita akan hasilkan nanti mempunyai nilai yang tinggi, mempunyai nilai yang boleh digunakan oleh rakyat untuk membuat penilaian mereka mengenai isu 1MDB ini. Jadi saya tegaskan sekali lagi, tolong ya jangan zahirkan apa-apa yang dikeluarkan di sini.

Begitu juga apa-apa *statement* PAC, saya akan buat sebagai pengerusi. Tidak ada orang yang lain yang boleh buat *statement* apa-apa bagi pihak PAC melainkan pengerusi. Okey?

Jadi tanpa melengahkan masa lagi- Timbalan Ketua Audit Negara, Datuk Anwari, prosiding kita ini dibuat tanpa menunggu Laporan Ketua Audit Negara, saya minta maaf. Kita dah bincang dalam Mesyuarat PAC kita itu hari pada 30 hari bulan bahawa kita tidak sempat hendak menunggu lagi Laporan Ketua Audit Negara, walaupun selepas itu Tan Sri Ambrin telah membuat kenyataan bahawa Audit Negara akan menerbitkan satu laporan pada akhir bulan Jun nanti ya. Akan tetapi tidak apalah, kita buat kerja ini biar selari. Kita akan terima Laporan AG nanti waktu ia dibentangkan pada kita dan kita akan mengambil kiralah maklumat dan juga rumusan yang telah ditetapkan dalam Laporan Ketua Audit Negara tersebut.

Jadi itu sahajalah. Kalau ada ulasan sikit daripada AG, ada *update* mengenai laporan tersebut? Tidak ada ya? Tengok, Ketua Audit Negara pun...

Datuk Seri Reezal Merican [Kepala Batas]: Embargo itu.

Tuan Pengerusi: [Ketawa] Embargo pasal isu ini... [Disampuk] Okey. Ada lain-lain maklumat daripada wakil-wakil kementerian sebelum kita panggil? Encik Rosli tidak payah cakaplah, bos awak dah datang dah [Ketawa]

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir [Kulim-Bandar Baharu]: [Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]

Tuan Pengerusi: Dia diam sahaja [Ketawa] Okey, jadi kalau tidak ada apa-apa lagi, kita boleh mulakan prosiding pada hari ini.

Sebelum itu, saya hendak maklumkan metodologi PAC dalam menangani isu 1MDB ini. Hari ini kita panggil Ketua Pengarah EPU dengan KSP MoF pasal kita hendak tahu siapa jadi pegawai pengawal untuk 1MDB ini. Selepas kita sudah tentukan nanti, kalau MoF, MoF lah, kalau EPU, EPU lah. Kalau 1MDB ini diberikan pengecualian, dia jadi badan yang bebas, yang ditadbir oleh lembaga pengarah dia, selepas ini kita akan panggil lembaga pengarah dia pula untuk datang menjawab.

■1130

Itu pertama. Nak *establish the organization responsible and the authority responsible and who give the source authority to the decision made by 1MDB*. Number two, pada 26 Mei ini PAC telah mengeluarkan surat kepada Datuk Shahrol Helmi... [Disampuk] Ha, kita telah mengeluarkan surat kepada Tan Sri KSP untuk mencari Datuk Shahrol Helmi yang dulu jadi CEO 1MDB pada awalnya dan juga Encik Arul Kanda, CEO 1MDB sekarang ini untuk datang menjawab soalan daripada PAC khusus mengenai operasi.

Hari ini *governance and authority. Next week is operation. That's why we call the CEO to come.* Lepas itu, kalau ada masalah mengenai akaun dan sebagainya, mungkin untuk nak menguatkan lagi kita punya prosiding, kita panggil *auditor* pula. Jadi *this proceeding is organic* ya. Organik maknanya kita menjalankan prosiding ini, lepas itu kita mencari rumusan awal, dan siapa yang kita nak panggil seterusnya. So, prosiding ini *is open-ended. Open-ended meaning we won't have a time period, we won't have a very narrow scope. We are open. The reason is because almost every week* ada maklumat dan juga tohmahan yang timbul dalam *online media*, dan sebagainya yang menimbulkan kesukaran untuk kita nak *narrow* kita punya skop dan nak tutup kita punya prosiding.

Akan tetapi tak apa lah, *we go along as far as we can go. Then we can establish a conclusion. Then we can decide to close the report.* Jadi itu dia punya macam *terms of reference* lah yang akan dipakai dalam prosiding kita ini sementara menunggu Laporan Ketua Audit Negara dan sebagainya. Jadi itu sahajalah sedikit rumusan saya nak beri. Ahli-ahli PAC ada apa-apa pandangan lagi? Kalau tidak ada, sila panggil saksi untuk masuk. Terima kasih.

[Saksi-saksi masuk mengambil tempat di hadapan Jawatankuasa]

Tuan Pengerusi: Okey boleh kita mula? Terima kasih Yang Berbahagia Tan Sri Dr. Mohamad Irwan Serigar bin Abdullah, Ketua Setiausaha Perbendaharaan, dan juga Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff, Ketua Pengarah Unit Perancang Ekonomi. Nak cakap selamat datang kah tak? *[Ketawa]* Terima kasih kerana dapat menghadirkan diri kepada Prosiding PAC pada hari ini yang khusus untuk membincangkan mengenai Syarikat 1Malaysia Development Berhad (1MDB), syarikat milik penuh Kementerian Kewangan mengenai kawalan pengurusan tadbir urus Syarikat 1Malaysia Development Berhad ini.

■1140

Jadi pada hari ini sebenarnya Tan Sri dan Datuk Seri dipanggil khusus untuk mengenal pasti siapakah pegawai pengawal yang bertanggungjawab terhadap *governance* Syarikat 1MDB ini. Kami di pihak PAC ada kekeliruan sedikit kerana Syarikat 1MDB ini merupakan syarikat seratus peratus milik Kementerian Kewangan, MKD kalau tidak silap saya. Akan tetapi, pada Parlimen Kedua Belas yang lepas, PAC pada ketika itu- waktu itu saya, dan juga ramai daripada Ahli-ahli PAC sekarang ini juga merupakan Ahli PAC pada ketika itu, ketika itu PAC dipengerusikan oleh Yang Berhormat Tan Sri Azmi Khalid. Kita pernah memanggil Syarikat 1MDB ini sebanyak dua kali pada 22 November 2011, dan Jun 2012 untuk memberikan penjelasan berkenaan dengan fungsi dan aktiviti 1MDB. Jadi ada kekeliruan sedikit, macam mana kalau 1MDB ini daripada awal merupakan syarikat seratus peratus milik Kementerian Kewangan, tetapi datang menjawab kepada PAC ketika itu ialah Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi sendiri sebagai wakil daripada EPU.

Jadi kita hendak pastikan sekarang ini, sama ada siapa pegawai pengawal sebenar dalam tempoh waktu 1MDB ini ditubuhkan pada tahun 2009 sampai sekarang, ataupun adakah 1MDB ini merupakan sebuah syarikat yang mempunyai autonomi seperti Khazanah katakan, yang mempunyai lembaga pengarahnya sendiri yang dipantau oleh *Putrajaya GLC Committee* dan sebagainya? Kita juga hendak tahu sumber autoriti yang telah diturunkan bersama-sama dengan wang yang telah disediakan atau dimasukkan dalam 1MDB ini termasuk hutang-hutang yang telah diambil oleh syarikat ini. Dari manakah sumber autoriti yang meluluskan kewangan syarikat ini? Itu satu.

Kedua, saya rasa saya terima surat daripada Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi yang bertarikh 8 Mei 2015 yang Datuk Seri Dr. Rahamat mengatakan bahawa EPU bukan pegawai pengawal dan tidak terlibat dalam pengawalan Syarikat 1MDB ini, dan Unit Perancang Ekonomi tidak mempunyai wakil dalam Ahli Lembaga Pengarah, dan tidak terlibat dalam tadbir urus Syarikat 1MDB. Juga di sini dikatakan bahawa EPU, Jabatan Perdana Menteri hanya terlibat sebagai penyelaras dua projek Syarikat 1MDB iaitu perpindahan Pangkalan Udara Sungai Besi, Kuala Lumpur dan Tun Razak Exchange.

Jadi kita juga hendak tahu, bagaimanakah penyelarasan projek ini dibuat, yang mana tanah kerajaan ini iaitu di Projek Pangkalan Udara Sungai Besi dan Tun Razak Exchange ini diserapkan dalam Syarikat 1MDB ini. Bagaimanakah metodologi dan juga *due diligence* yang dibuat untuk hendak menyerapkan dua keping tanah ini dalam Syarikat 1MDB? Itu menimbulkan juga keraguan kepada PAC.

Selain daripada itu, dalam surat ini pun disebut bahawa Yang Berhormat Tan Sri Dato' Nor Mohamed Yakcop iaitu mantan Menteri di Jabatan Perdana Menteri yang bertanggungjawab untuk EPU pernah menjawab pertanyaan berhubung projek 1MDB ini di Parlimen. Walau bagaimanapun, Yang Berhormat Tan Sri Dato' Nor Mohamed Yakcop menjawab pertanyaan tersebut atas kapasiti beliau sebagai Ahli Lembaga Penasihat 1MDB dan bukan mewakili EPU dan JPM.

Dalam Parlimen, yang menjawab Menteri, bukannya individu dalam kapasiti yang lain. Jadi, ini juga menimbulkan satu tanda tanya juga berhubung dengan kapasiti Tan Sri Dato' Nor Mohamed Yakcop sendiri untuk menjawab soalan ini di Parlimen, walaupun dia bukan Menteri yang bertanggungjawab tetapi dia menjawab sebagai Ahli Lembaga Penasihat 1MDB.

Jadi, saya berharap isu-isu ini dapat kita tumpukan pada hari ini. Kalau- saya tidak tahulah bagaimana rakan-rakan saya dalam PAC akan bertanya, tetapi kalau sudah penat hendak menjawab, kita boleh sambung lagi pada masa yang lain. Ini kerana sekarang Datuk dan Tan Sri, orang sudah pandai-pandai beri kita FAQ pula... [*Sambil menunjukkan senaskhah akhbar*] *The Edge*. Ini salah satu sahaja yang sudah memandai-memandai hendak beritahu kita PAC bagaimana hendak tanya soalan. Ada lagi blog dan sebagainya, beri kita nasihat dan memutarakan isu ini juga menjadi isu politik. Kita di sini hendak buat penyiasatan ini secara objektif dan secara profesional dan kita tak nak didorong oleh mana-mana pihak.

Jadi saya serahkan kepada Jawatankuasa PAC untuk apa-apa soalan kerana pada hari ini, integriti kami sebagai Ahli Jawatankuasa PAC juga diletakkan pada satu tahap yang tinggilah. *Our test of fire* pada hari ini *is very hot*.

Jadi, kita hendak pastikan kita mendalami isu ini dengan secukupnya, kita mendapatkan jawapan, yang akhirnya akan dibukukan dalam laporan kita yang akan digunakan oleh rakyat untuk membuat penilaian mengenai pengurusan Syarikat 1MDB ini sendiri.

Jadi saya rasa *those are the main trust of the proceeding today, but I think we should open the scope to any questions since both of you are available today. Any questions about 1MDB, you know, we can ask you about it.*

And as usual, if you want to be recorded on Hansard, switch on the mike and if you do not want anything be recorded in Hansard, switch off the mike. Itu dia punya hak yang ada pada saksi yang hadir pada PAC hari ini.

Jadi, selepas ini kita sudah buat keputusan hendak panggil mantan CEO dan juga CEO 1MDB sekarang, pada 26 hari bulan ini. Kita berharap mereka akan dapat datang, Tan Sri. Juga selepas itu, kalau ada keperluan sekiranya telah tertunjuklah katakan bahawa *Board 1MDB* boleh buat keputusan cara ikut autoriti mereka sendiri, kita akan panggil *Board* pula. Selepas itu kalau kita hendak dapatkan pengesahan mengenai kedudukan kewangan 1MDB, kita akan panggil *Auditor* pula untuk datang ke PAC ini. Jadi, itu dia punya metodologinya.

Jadi kalau tidak ada apa-apa soalan lagi, saya minta Tan Sri, Datuk untuk mulakan sedikit taklimat jika ada.

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah [Ketua Setiausaha Perbendaharaan]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera. Pada pagi ini, saya dan pegawai-pegawai saya daripada Kementerian Kewangan iaitu sebelah kanan saya Dato' Dr. Mohamad Isa iaitu Setiausaha Bahagian Syarikat Pelaburan Kerajaan ataupun MKD dan sebelahnya Datuk Ahmad Badri iaitu Setiausaha Bahagian Pelaburan Strategik, yang jaga mengenai GG, *Government loans* dan sebagainya. Jadi, kedua-dua mereka ini yang menjaga kedua-dua aspek itu, jadi saya bawa.

Jadi hari ini, pihak MoF akan memberi kronologi-kronologi penubuhan 1MDB dan urusannya dengan Kementerian Kewangan. Segala penerangan pada pagi ini akan diberikan adalah berpandukan kepada maklumat dan dokumen yang terdapat di MoF.

■1150

Ini disebabkan untuk makluman Ahli-ahli PAC, pada masa 1MDB ditubuhkan pada tahun 2009, ramai pegawai-pegawai yang ada di sini bukan secara langsung bertanggungjawab. Sebagai contoh saya sendiri pada tahun 2009, saya ialah Setiausaha Bahagian Ekonomi, jaga urusan ekonomi. Saya tidak tahu satu benda pun mengenai 1MDB pada tahun 2009. Ini bukan hendak mengelakkan diri, tapi hendak jelaskan pada penubuhannya, pada masa itu KSP orang lain. Jadi saya ambil alih pada tahun 2012, 1MDB masih wujudlah pada tahun 2012. Jadi hari ini saya akan menerangkan berpandukan kepada fail. *All document in the file we will explain to you. Nothing more than that. It's on what is available in the file.*

Jadi asal 1MDB adalah daripada TIA iaitu *Terengganu Investment Authority*. Asalnya kita hendak tubuhkan *Terengganu Investment Authority* sebagai sebuah entiti pelaburan strategik kerajaan dalam bidang hartanah, komersial dan *residential* serta bidang *energy*, sumber tenaga. Akan tetapi ada berlaku kegagalan dalam perbincangan, maka 1MDB ditubuhkan sebagai sebuah syarikat di bawah Jabatan Perdana Menteri terlebih dahulu, di bawah JPM. Kemudian dipindahkan kepada MoF di bawah Menteri Kewangan...

Tuan Pengerusi: Ini tahun 2009 itulah?... Tahun 2009 itu sendiri?

Tan Sri Dr. Mohd Irwan Siregar bin Abdullah: Tahun 2009. Nanti *detailnya* pegawai saya akan *explain*. Saya ini *intro [Ketawa]* Jadi segala kelulusan-kelulusan MoF ke atas permohonan 1MDB untuk mendapatkan Jaminan Kerajaan (GG) dan juga untuk mendapatkan pinjaman kerajaan adalah dibentangkan kepada Jemaah Menteri. Setelah mendapat kelulusan Jemaah Menteri, barulah kita membuat urusan dengan 1MDB. Yang ini jelas, *every transaction* MoF sama ada beri GG *and everything was tabled to Cabinet first*, mendapat kelulusan Kabinet, barulah kita *disburse whatever*.

Soalan tadi pada permulaan Tuan Pengerusi tanya itu, siapa pegawai pengawal, siapa Menteri yang bertanggungjawab, semuanya ada di dalam M&A. M&A jelas. Sebagai contohnya, *special shareholder* ini MoF tetapi Menteri yang didefinisi dalam M&A ialah Menteri di Jabatan Perdana Menteri. *So, Minister in the Prime Minister Department. And then* ada juga item 117 dalam M&A jelas menyatakan segala urusan ini mesti mendapat kelulusan daripada Perdana Menteri. Walaupun hendak tukar *board member* kah, hendak buat *investment* apa semua, kalau tengok dalam M&A, Artikel 117, jelas *everything had to go through PM*.

Itu sahaja. Saya berhenti di sini. Saya bagi Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi lah kalau dia hendak bercakap. Kalau tidak, pegawai saya akan berikan penerangan yang *detail*.

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff [Ketua Pengarah Unit Perancang Ekonomi]: Ahli-ahli Yang Berhormat sekalian, pada pandangan saya- sebabnya saya hanya akan bercakap mengenai Bandar Malaysia dan juga TRX, bagaimana penglibatan EPU dalam Bandar Malaysia dan TRX. *If you allow me, I will do that for this opening*.

Saya mulakan dengan Bandar Malaysia dulu. Penglibatan EPU di dalam Bandar Malaysia adalah kerana pada 28 April 2010, terdapat cadangan bahawa Bandar Malaysia akan dijadikan sebagai cadangan pembangunan strategik Kuala Lumpur dan apa-apa yang ada di atas tanah di Bandar Malaysia, masa itu ia tak dikenal "Bandar Malaysia" lagi, ia akan dipindahkan dari kawasan tersebut dan penglibatan EPU adalah bagi tujuan pemindahan tersebut. Keputusan itu dibuat oleh Kabinet dalam mesyuarat pada 28 April.

Bermula daripada itu, EPU telah pun menubuhkan beberapa buah Jawatankuasa yang dipersetujui oleh Kabinet juga untuk melaksanakan tugas bagi pembangunan kawasan-kawasan baru untuk polis, *army* dan juga sesiapa juga yang ada di atas tanah yang hendak digunakan, yang diserahkan milik kepada 1MDB.

Sepanjang mesyuarat-mesyuarat yang kita adakan, adalah untuk melihat bagaimana pemindahan itu dibuat, penilaian terhadap apa-apa yang ada di atas tanah dan sebagainya berasaskan keputusan Kabinet supaya perpindahan itu adalah *one-to-one*. Apa yang ada digantikan dengan secara setara.

Akan tetapi, dalam usaha kita untuk membuat perpindahan tersebut, kementerian-kementerian yang berkaitan terutamanya *army* dan juga polis telah juga meminta supaya pembaikan-pembaikan dibuat bersekali. Sebabnya, kita kata sudah dipindah, *some of the equipment* dan sebagainya ataupun pembangunan itu kecil ataupun *equipment* itu sudah *outdated* dan sebagainya, minta ditukarkan.

Oleh sebab ada pertukaran tersebut, jadi kita bersetuju pertambahan tersebut dibiayai oleh kerajaan. Jadi kos keseluruhan pemindahan Bandar Malaysia RM2.7 bilion. RM1.1 bilion ditanggung oleh kerajaan, dan RM1.6 bilion lebih kurang macam itulah ditanggung oleh 1MDB. RM1.1 bilion itu disediakan di bawah Rancangan Malaysia Kesepuluh mulai tahun 2012. Kita ada *tablekan* di Parlimen di bawah peruntukan Kementerian Kewangan sebabnya peruntukan ini dikawal selia oleh Kementerian Kewangan sebagai agensi yang mengawal selia 1MDB. Jadi perkara itu memang ada di dalam Laporan Kewangan di Parlimen, dalam itu ada, yang menyatakan tajuk dia kita letak hanya "1MDB", sahaja. Kita letak total di situ RM1.1 dan seterusnya kita letakkan berapa yang kita bagi mengikut tiap-tiap tahun berasaskan kepada keperluan yang dipohon oleh 1MDB. Untuk itu, kita sudah bagi sejak tahun 2012 dan pada tahun ini adalah memberikan yang selebihnya sahaja iaitu sebanyak RM31 juta.

Maknanya pemberian sudah dibuat di bawah peruntukan pembangunan telah habis dan projek-projek ada yang telah selesai dan ada lima lagi projek dalam proses pelaksanaan. Kita ada lapan buah kawasan di mana pemindahan ini berlaku. Satunya, TUDM kita pindahkan ke Butterworth. TUDM juga kita pindahkan di Gong Kedak. PDRM ke Ipoh. PDRM sudah selesai di Ipoh. 31 Rejimen Artileri Diraja (RAD) di Kajang. TUDM di Sendayan, Subang, Kuantan dan PDRM di Subang. Ini semua sekarang tengah dalam proses pelaksanaan.

PMCnya EPU yang diketuai oleh Ketua Pengarah Unit Perancang Ekonomi ataupun pegawai yang dilantik untuk mengganti. Wakil-wakil yang kita ada, wakil Kementerian Kewangan, wakil Jabatan Kerja Raya dan wakil-wakil kerajaan yang *stakeholders*, maknanya KDN, Kementerian Pertahanan. Kita juga ada wakil 1MDB dalam PMC tersebut. Bahawa dia dalam mesyuarat-mesyuarat yang dipanggil, dia akan *update* EPU mengenai pelaksanaan hanya di projek-projek yang lapan itu sahaja. So, 1MDB masih di tahap tersebut.

Untuk TRX, EPU diminta juga oleh Jemaah Menteri yang bermesyuarat pada 29 Jun 2012 untuk membantu daripada segi pelaksanaan TRX. Kita ada beberapa Jawatankuasa yang kita tubuhkan selaras dengan keputusan tersebut. Pertamanya, pasukan petugas khas untuk TRX yang dipengerusikan oleh Menteri di Jabatan Perdana Menteri yang *in charge of the EPU*. Ahli-ahli wakil Unit Perancang Ekonomi, Unit UKAS atau Unit Kerjasama Awam Swasta, Kementerian Kewangan, Kementerian Perdagangan Antarabangsa dan Industri, Bank Negara, *Securities Commission*, Bursa Malaysia dan 1MDB. Itu merupakan pasukan yang dipengerusikan oleh Menteri di Jabatan Perdana Menteri.

■1200

Kita ada juga jawatankuasa kerja yang dipengerusikan oleh EPU, dan ahli-ahlinya adalah sama. Tugas Jawatankuasa ini adalah untuk *facilitate* daripada segi prosedur-prosedur. Kalau ada apa-apa perkara yang berkaitan dengan *procedures* yang perlu dibincangkan, barulah kita panggil *meeting*. *Otherwise, we are not involved* dengan perkara-perkara.

Kita ada *a few meeting* yang kita telah buat untuk melihat apa-apa perkara. Pertamanya berkaitan dengan pembaikan Jalan Tun Razak *because we feel that* kalau ada TRX, kawasan itu akan jadi lebih *congested*. Jadi *we need to do something on the road*. *The other thing* yang kita perlu bincangkan adalah kedudukan Pejabat SMART Tunnel. Pejabat itu berada di hujung kawasan TRX. Jadi kita kata daripada segi *optimization of land*, dia hendak buat perpindahan dan dia buat penggantian juga. Bangunan itu pun dibina oleh 1MDB. Dan apa yang kita bincangkan di EPU memastikan daripada segi keselamatan, apabila TRX ini dibuat, ia tidak mengganggu *SMART Tunnel because SMART Tunnel take the priority, not TRX*. So kita melihat kepada perkara-perkara tersebut untuk memastikan kegunaan awam di jalan itu tidak *congested and also* keselamatan *SMART Tunnel*.

Those are the two important things that EPU is handling. *Other than that* dari segi peruntukan kewangan, setakat ini tidak ada apa-apa peruntukan kewangan yang kita beri kepada TRX *because* itu adalah merupakan inisiatif sepenuhnya 1MDB. Ada kemungkinan kita perlu membantu daripada segi jalan *because* jalan tersebut dia bukan- jalan yang panjang itu yang kita hendak baiki itu ia jalan di bawah bidang kuasa DBKL. Kita akan membantu DBKL daripada segi memastikan jalan tersebut diperbaiki supaya *congestion* boleh diatasi sebelum projek TRX berjalan sepenuhnya.

So itu secara sepintas lalu bagaimana TRX dan Bandar Malaysia di bawah penyeliaan, bukan penyeliaan projek tersebut tapi dari segi keperluan kementerian dengan DBKL. *Thank you*.

Tuan Pengerusi: Tadi ramai rakan saya hendak mencelah. Pasal apa, kita hairan juga kenapa pegawai pengawal dia PMO tetapi EPU, Menteri di Jabatan Perdana Menteri yang menyelia EPU- tetapi EPU seolah-olah macam *dicompartmentalize* untuk buat penyelarasan TRX dengan Bandar Malaysia sahaja. Kementerian Kewangan pula hanya jadi fasilitator kewangan sahaja. Patutnya Menteri Kewangan yang *head the project, head the whole thing*. So sekarang ini, *can I have an answer from both of you, who is actually in charge, who is actually responsible for this 1MDB?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain [Setiausaha Bahagian Syarikat Pelaburan Kerajaan, Kementerian Kewangan]: *Bismillahi Rahmani Rahim*.

Tuan Pengerusi: Pasal apa, nampak macam kedua-dua jabatan kerajaan ini jadi fasilitator sahaja. Akan tetapi siapa yang ambil *decision?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Boleh saya jelaskan?

Datuk Seri Reezal Merican: Tuan Pengerusi, saya hendak tambah sahaja sebelum- *I think* apa yang dibentangkan oleh Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi, *I think is very insightful. I think we want to revisit again on that particular thing that has been presented to us*.

Cuma macam mana yang disebut oleh Tuan Pengerusi, bahawa kita hendak mulakan tentang aspek-aspek yang membabitkan pengurusan dan kawalan pengurusan dan tadbir urus. *We want to know the source of authority* sebagaimana yang dimulakan. Mungkin sekejap lagi mungkin Dato' Dr. Isa hendak jelaskan sebab banyak benda yang ini berkisar kepada permulaan *source of authority*. *But* apa yang Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi itu, *we want to revisit again of the detail about that* nanti. Terima kasih.

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Tuan Pengerusi, boleh saya sambung sedikit berkaitan dengan *corporate matters*? Okey, terima kasih Tuan Pengerusi. *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera Yang Berhormat Datuk Seri, Dato'-Dato', Tuan-tuan dan Ahli PAC.

Dato'-Dato', Tuan-tuan dan yang hadir pada pagi ini, terima kasih kerana memberi kesempatan kepada saya. *Actually* Tan Sri KSP meminta saya menjelaskan satu *very important component* berkaitan dengan *corporate matters* *because* tajuk yang diberi kepada MoF *actually* ada dua, iaitu satu berkaitan dengan kawalan pengurusan urus tadbir 1MDB, *then* sahabat saya Datuk Badri akan menjelaskan dengan lebih terperinci perkara berkaitan dengan jaminan, *government guarantee* atau GG nanti.

So bagi bab pertama ini, isu berkaitan dengan *corporate matters* ataupun lebih spesifik kawalan pengurusan urus tadbir 1MDB, saya akan bagi dalam enam bahagian, *just to explain a little bit more detail*. Bahagian pertama *I will do the little bit of* pengenalan dan fungsi, akta peraturan dan prinsip dasar semasa MKD...

Datuk Seri Reezal Merican: Ada *handout* tidak?

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Kita tidak sedia.

Tuan Pengerusi: Tidak *prepare handout* ya? Okey, tidak apalah.

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Kemudian kita bagilah. *And then* kronologi tadi *we will explain a little bit more detail* macam mana penubuhan 1MDB. *And then, we will relate at the end of the explanation* itu isu-isu yang berkaitan dengan 1MDB *in relation to our portfolio*.

Okey, bagi bahagian pertama, kawalan ataupun pengenalan MKD, *I think* ramai sudah tahu MKD ini merupakan satu bahagian yang begitu penting di Kementerian Kewangan dan saya pada masa ini menjadi ketuanya. Pengenalannya, MKD ditubuhkan sebagai badan korporat di bawah Akta Menteri Kewangan (Pemerbadanan) 1957. *We have a special act on the incorporation of MKD*. Kuasa kepada MKD termasuk menyertai kontrak, mengambil alih, membeli, mengambil, memegang dan menikmati segala harta alih dan harta tidak alih. Ini kuasa yang diberi kepada MKD. Sebagai pemegang saham bagi Kerajaan Persekutuan, MKD bertanggungjawab mengawasi pelaburan kerajaan. *So, we have a very clear authority*.

Sebagai fungsinya pula, MKD mengurus hal ehwal korporat, *all corporate matters*, termasuk pelaburan bagi pihak kerajaan dan keperluan kewangan bagi mana-mana syarikat MKD, secara umumnya. Kedua, mengkaji dan mengubah dasar kerajaan berkaitan pengurusan syarikat MKD. *So we will lay down all the policy given by the government to all MKD's companies*. Memantau dan mengkaji masalah syarikat MKD.

Kalau kita rasa ada syarikat MKD yang tidak begitu sihat, demam sikit ataupun demam banyak, *we will go and try to salvage or try to strengthen the company. Then,* mengurus pangkalan data. *As usual, we have to collect a relevant information.* Mengurus pelantikan wakil kerajaan dalam syarikat MKD. *That's were also part of our activities.*

Kita ada beberapa akta, peraturan yang mentadbir syarikat MKD. *For example,* Akta Syarikat 1965, ini peraturan yang utama. Kemudian Akta Menteri Kewangan 1957 tadi. *Then the important* akta lagi ataupun panduan ialah tatacara dan tataurusan ataupun *Memorandum and Article of Association for the respective companies; Listing Requirement of Bursa Malaysia; Capital Market Services Act 2007; The Malaysian Code of Take-Overs and Mergers 1998; The Malaysian Code of Corporate Governance 2012;* dan dari semasa ke semasa MKD juga mengeluarkan arahan ataupun peraturan-peraturan kepada semua syarikat MKD. Kita juga merujuk kepada undang-undang yang berkaitan dengan industri di mana syarikat MKD itu beroperasi. Contoh kalau IWK, kita akan tengok dengan SPAN. Kalau dengan MRT, kita akan rujuk kepada SPAD, contoh.

■1210

Secara prinsipnya, kita juga memastikan syarikat mempunyai model perniagaan yang jelas. *Business model. We have to ensure all MKD's companies must have a very relevant business model* supaya hasrat penubuhan syarikat berkenaan tercapai. *That is the very important requirement.*

Mengawal atau kawalan strategik dan tadbir urus bagi mengelak salah guna kuasa dalam syarikat MKD. Memastikan pengurusan syarikat menyediakan polisi, strategi dan SOP bagi memantapkan tadbir urus syarikat. *This is the standard requirement if you want to have an excellent company.* Merujuk kepada MKD bagi perkara-perkara yang memerlukan kelulusan pemegang saham.

Dasar semasa yang perlu dipatuhi oleh syarikat MKD, ada saya nak sebut yang *the main one,* Tuan Pengerusi. Pertamanya, pelantikan, penganjutan, penamatan serta penetapan terma dan syarat perkhidmatan bagi Pengerusi, Ahli Lembaga Pengarah bagi Pengarah Urusan ataupun CEO syarikat MKD, penubuhan syarikat subsidiari, penetapan skala gaji kakitangan syarikat MKD, prosedur perolehan-sebagai contoh, pada masa ini semua syarikat MKD yang membuat perolehan lebih daripada RM300 juta perlu merujuk kepada MoF.

Seterusnya pelaburan, pelupusan *substantial* yang dilaksanakan oleh syarikat MKD berdasarkan Artikel 132, Akta Syarikat. Kerjasama dengan rakan kongsi- *all joint ventures activity.* Keutamaan kepada bumiputera- ini dasar semasa.

Petunjuk prestasi utama, KPI. KPI kita ada *corporate* KPI, CEO KPI dan mereka perlu memberi *quarterly reporting to MKD.* Laporan kewangan syarikat *also they need to give us quarterly reporting.*

Apabila mereka hendak mengadakan *Annual General Meeting (AGM)* ataupun *Extraordinary General Meeting (EGM)* termasuk pindaan M&A syarikat, *divestment, capital reduction or share issuance.* *These are the common thing they have to refer to members to the shareholders.*

And also bila dia nak declare dividen kepada shareholders, bayaran bonus kepada kakitangan yang telah memberi sumbangan yang baik dan juga apabila mereka hendak melaksanakan corporate or financial restructuring, they have to refer to MKD.

The last one, any fund raising exercise termasuk equity capital ataupun debt capital. These are the broad direction yang kita perlu rujuk kepada MKD, Tuan Pengerusi.

Saya suka memberi sedikit maklumat korporat berkaitan dengan 1MDB ini. *At least* kita tahu apakah sebenarnya 1MDB ini. Ia telah ditubuhkan pada 31 Julai 2009. 1MDB. Sebuah syarikat milik penuh MKD, *hundred percent owned by MKD.*

Objektif penubuhannya, memacu pembangunan ekonomi negara yang mapan dalam jangka masa panjang melalui rakan kongsi strategik global di samping mempromosi pelaburan langsung asing (FDI). Memberi fokus kepada perkongsian strategik dengan syarikat *sovereign wealth fund* asing yang utama untuk pelaburan dalam sektor tenaga, hartanah, pertanian dan pelancongan. *These are the four broad area that they are intend to go into.* Akan tetapi, pada masa ini mereka cuma bermula dalam tenaga dan juga hartanah. *Another two* itu belum bermula lagi.

Modal dibenarkan ialah RM1 bilion, RM1 juta. Modal berbayar, RM1 bilion, RM1. 1MDB ada dua jenis saham. RM1 bilion *ordinary shares* dan RM1 *preference shares.*

Ahli Lembaga Pengarah, boleh saya sebut di sini, pengerusinya ialah Tan Sri Lodin Wok Kamaruddin, Ahli Lembaga Pengarah, Datuk Shahrol Azrar Ibrahim Helmi, Tan Sri Dato' Paduka Ismee, Tan Sri Ong Gim Huat, Encik Ashvin J. Valiram, dan pada masa ini presidennya juga Encik Arul Kanda...

Tuan Pengerusi: Dato' Isa, saya dapat permintaan daripada Ahli PAC untuk *interject.* You nak habiskan you punya taklimat dulu atau...

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Ada satu lagi *slide.*

Tuan Pengerusi: Pasal apa, soalan yang saya terfikir sendiri yang saya nak tanya, pun ada banyak soalan juga.

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Ya. *So, can I go to the last...?*

Tuan Pengerusi: Akan tetapi kita bagi Dato' Isa dulu.

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *One slide* lagi. Saya rasa Tuan Pengerusi, isu yang kita nak bincangkan- *because,* kalau saya pergi kepada isu berkaitan tadbir urus, nanti tak boleh *relate* dengan dia punya asas tadi. *So, I want to explain here* isu berkaitan dengan tadbir urus *in relation to* MKD punya *rule.*

So, isu yang pertama, tiada wakil kerajaan dalam Lembaga Pengarah 1MDB. *That to answer your question. Okay? So, I repeat again.* Tiada wakil kerajaan dalam Lembaga Pengarah 1MDB.

Tuan Pengerusi: *From PMO* ataupun MoF?

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *I will explain,* Tuan Pengerusi.

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *Article of Memorandum. It's in the article.*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Okey. MKD tidak mempunyai wakil di dalam Lembaga Pengarah disebabkan M&A. Syarikat tidak membenarkan pelantikan mana-mana pegawai kerajaan dalam Lembaga Pengarah 1MDB. *This one... [Disampuk] Yes. I can refer direct to M&A, Article 58.*

Datuk Seri Reezal Merican: Boleh ya? *My question, why was the M&A designed as such?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *That one bila, I think Tan Sri KSP dah mentioned, kita mengambil alih started as the Terengganu Investment Authority (TIA) diberi kepada- telah dibuat semasa diwujudkan TIA sebelum diberi kepada MKD untuk take over. So that was the M&A.*

Datuk Seri Reezal Merican: *That does...*

Tuan William Leong Jee Keen [Selayang]: *But you are hundred percent owned, you can amend the M&A, isn't it?*

Tuan Pengerusi: Tadi Dato'...

Datuk Seri Reezal Merican: *By having your preferential shares...*

Tuan Pengerusi: Kejap, kejap. Tadi Dato' *lay down all of your functions. Now on this issue M&A ini, you kata you were ignored. Is it a fair statement to say?*

Datuk Seri Reezal Merican: Maksudnya Dato' Dr. Isa, *I put to you, kalau nak mengatakan bahawa itu alasan, I think that's not entirely watertight because dalam, pertama, your preferential shares RM1 that allows you to make an amendment to M&A, request for amendment to be made in order to protect the interest of kerajaan by being syarikat pelaburan kerajaan.*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Itu berlaku sebelum saya. *So, that's why. Kalau saya pada masa itu, probably I think I don't want to preempt lah my decision.*

Datuk Seri Reezal Merican: Dato' Isa, *I am not putting that personal to you. Don't get me wrong. Are you saying that there was an oversight by the side of government to do that?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *I need to check the detail because saya cuma do the reporting what is happening in the past.*

Datuk Seri Reezal Merican: Waktu itu di bawah Pejabat Perdana Menteri atau bawah Kementerian Kewangan?

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *I will come to that point.*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *If you have this M&A, I don't know whether you all have this M&A, you refer to Article 117.*

Tuan Pengerusi: *Maybe you can give us a copy lah.*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *I will give you a copy after this.*

Tuan Pengerusi: Ya, ya.

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *You know, Article 117 jelas even amendment to this M&A must go through PM, anything...*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *Sir, tetapi the day it was...*

Tuan Pengerusi: *No, no, wait, wait. PM as PM or PM as MoF?*

Seorang Ahli: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: *Okay. That's clear. PM as PM, not PM as MoF.*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Okey, ada dua perkara lagi saya nak sebut.

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: Cuma saya nak balik tadi. *Just one here.* Satu saja.

Tuan Pengerusi: *The BN side more eager.*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: Tadi Dato' kata daripada awal 1MDB... *[Disampuk]* Tak, tak / *just want to put it right.* Daripada awal, 1MDB ini diperbadankan di bawah MoF. Daripada awal *formation* 1MDB, 1MDB ini ditubuhkan sebagai syarikat MKD, betul tak?

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Okey Yang Berhormat, boleh saya *explain* penubuhan 1MDB tadi. Saya akan *explain*.

Permulaannya dulu, sebenarnya pada Mac 2008, itu peringkat awal di mana cadangan untuk menubuhkan TIA, *March 2008*, dengan tujuan-tujuan tertentu. Okey? Pada masa itu, Disember 2008, kelulusan prinsip oleh Kabinet ataupun Kerajaan Persekutuan dan EXCO Kerajaan Negeri Terengganu ke atas pembentukan TIA dah dapat persetujuan. Okey. *So, 27 February 2009 to be exact*, TIA ditubuhkan. *Then April 2009*, Kabinet bersetuju untuk memberi jaminan kerajaan ke atas bon terbitan TIA pada masa itu berjumlah RM5 bilion.

■1220

Tuan Pengerusi: Masa itu Perdana Menteri Pak Lah ya?

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Tahun 2009, bulan April.

Tuan Pengerusi: Bulan April. Bukan masa Pak Lah, masa Dato' Sri Mohd. Najib. Okey.

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Okey. Tuan Pengerusi, pada 22 Mei 2009, wakil Kerajaan Negeri Terengganu dalam TIA tidak berpuas hati, ini telah *dimentioned* oleh Tan Sri KSP tadi, dan mengeluarkan...

Tuan Tony Pua Kiam Wee [Petaling Jaya Utara]: *Sorry*, tarikh apa tadi?

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Pada 22 Mei 2009, wakil Kerajaan Negeri Terengganu dalam TIA tidak berpuas hati dan mengeluarkan surat kepada *Lead Arranger*, AmInvestment Bank supaya memberhentikan penerbitan bon berjumlah RM5 bilion tadi memandangkan banyak isu dan perkara berhubung TIA dan penubuhan Yayasan TIA belum dimuktamadkan. Inilah masalahnya pada masa itu.

Tuan Pengerusi: Jadi apa yang Datuk Seri Ahmad Said cakap itu betullah?

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Saya tidak berapa tahu.

Tuan Pengerusi: Bekas Menteri Besar dia.

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Okey, saya teruskan sedikit. Pada 4 Jun Tuan Pengerusi, MoF menerima dua laporan daripada wakil Kerajaan Negeri Terengganu, iaitu satu mengenai *corporate governances* dan satu lagi mengenai transparensi TIA. Hasil daripada laporan ini mencadangkan supaya Kerajaan Pusat mengambil alih. *That was the starting point why we have to take over TIA from MBI.* Pada masa itu dia punya *ownership is under Menteri Besar Incorporated, exactly MKD at the state level, for other information.*

Pada 8 Julai 2009, Kabinet memutuskan supaya Kerajaan Persekutuan mengambil alih TIA. *That was the Cabinet decision. Very clear, ada arahan itu.* Pada 20 Julai 2009, Kerajaan Persekutuan mengumumkan pengambilalihan TIA dengan harga RM1,000,000,002 dan terus menukar nama kepada 1MDB. *That was the history how...*

Tuan Pengerusi: *Is it a cash transaction atau just a transfer of shares sahaja?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Bilion.

Dato' Kamarudin bin Jaffar [Tumpat]: *Transaction.*

Tuan Pengerusi: Tidak. *Paid that RM1 bilion atau apa, tidak?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *Sorry. It is not billion, RM1,000,002.*

Tuan Pengerusi: RM1 juta. Okey.

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: RM1,000,002.

Tuan Pengerusi: Dato', kena cakap betul-betul, Dato' [Ketawa]

Dato' Kamarudin bin Jaffar: Apabila ditukar itu, TIA jadi 1MDB, M&N masih kekal?

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: [Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]

Dato' Kamarudin bin Jaffar: *Then, kenapa wakil Kerajaan Terengganu ada dalam TIA, wakil kerajaan tidak boleh ada dalam 1MDB?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: [Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]

Dato' Kamarudin bin Jaffar: So, boleh tukarlah M&A.

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: Syarikat yang ambil alih daripada Kerajaan Pusat itu MKD lah?

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Ya.

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *So that's mean daripada tarikh 20 Julai 2009, MKD adalah pemegang saham kepada 1MDB?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: [Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *Knowingly* ada artikel yang kata...

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: [Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: Tidak apa. Akan tetapi *knowingly MKD would have known article* yang Tan Sri kata tadi, Artikel 117, kedua, pengawalnya Menteri JPM? Itu kira waktu itu MKD *would have known* lah.

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Boleh saya tambah sedikit, Tuan Pengerusi, berkaitan dengan isu tadi?

Yang keduanya berkaitan dengan *business model, strategy and funding requirement*. Perkara ini juga tidak pernah dirujuk kepada MoF ataupun MKD, seperti Artikel 117 tadi. Kemudiannya, segala urusan korporat tidak pernah dirujuk kepada MoF atau MKD untuk pertimbangan dan kelulusan pemegang saham. *Exactly* seperti Artikel 117 tadi. *Then*, MoF tidak pernah menerima sebarang laporan berkala seperti yang kita minta selalu *as a normal MKD's company*. Juga termasuk notis AGM, tidak pernah terima daripada 1MDB.

Kalau diperhatikan Artikel 117 ini *under reserve matters*, menyatakan perkara-perkara berikut hendaklah mendapat kelulusan bertulis Perdana Menteri untuk dilaksanakan. Pertama, pindaan M&A, *you have refers to* Perdana Menteri. Kedua; pelantikan dan penamatan Pengarah. *So all the appointments done through this article. And also, appointment of key personnel in the company.*

Tuan William Leong Jee Keen: Saya minta penjelasan. *As you said*, semua dibuat di bawah Artikel 117. Maknanya, Perdana Menteri meluluskan kesemuanya?

Datuk Seri Reezal Merican: Saya hendak tanya soalan yang sedikit berbeza, bukan soal Perdana Menteri tahu. Akan tetapi sepanjang tempoh tersebut, *MKD has been well aware* sebab banyak sungguh syarikat-syarikat di bawah MKD *and then* SOP dan benda-benda *been governed by MKD* seperti yang telah disebut tadi. Adakah tidak dalam tempoh-tempoh tertentu itu bahawa Perdana Menteri diberi *advice a requirement of amending, so that MKD will have an oversight power* atau *authority over* 1MDB ini?

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Terima kasih Yang Berhormat. Pada 28 Mac 2012, MoF pernah memberi nasihat kepada *Chairman of 1MDB* memberitahu apa yang perlu dibuat dengan peraturan, *corporate matters* tadi. *So we spell out all* yang sepatutnya amalan syarikat MKD yang lain buat. Kita sudah beritahu secara *official*. Kita ada *hardcopy*. Akan tetapi, tidak dipatuhi.

Tuan Pengerusi: Tahun 2012 ya? Boleh kita dapat *copy* itu, Dato'?

[Ahli-ahli berbincang sesama sendiri]

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *One thing I would like to make clear here, you know. As long as I was appointed as KSP, we do know nothing about the operational matters of 1MDB. Whatever request comes, you know, and we put the paper to PM and also to Cabinet and Cabinet approved, then only we disburse. So, it is all done...*

Tuan Pengerusi: *That's mean Sir, since you became KSP in 2012 until today, you have not been able to exercise your functions when it comes to 1MDB?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *You know, when we call to give briefing, no briefing were given. But, now they're coming. Now, recently when the...*

Tuan Pengerusi: *After PAC raise the inilah?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *Before PAC, when Perdana Menteri tubuhkan Jawatankuasa where MK2, KSP, KSN and Dato' Sri Abdul Wahid Omar, then only they are coming to that Jawatankuasa and presenting their Rationalization Plan and so on.*

Dr. Tan Seng Giaw [Kepong]: Tuan Pengerusi, *now, when all the transaction going on there, you were never aware of it?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Boleh saya jelas? Ada dua perkara lagi saya hendak sebut. Satu lagi berkaitan dengan *substantial investment*.

Definition of substantial investment ada dalam Artikel 117 tadi dan juga dalam Akta Syarikat. Perkara ini juga, segala strategi dan keputusan pelaburan termasuk *financing* tidak pernah dirujuk kepada MoF dan MKD. Itu satu.

Keduanya, semua keputusan *substantial investment* tadi dan penubuhan subsidiari, kalau ikut syarikat biasa *have to refers to* MKD, tidak pernah dirujuk *and they used the provision under 117*. So, *this are the important thing* untuk makluman PAC pada pagi ini.

Datuk Liang Teck Meng [Simpang Renggam]: Tuan Pengerusi, boleh saya tanya soalan? Saya hendak tahu, selain daripada 1MDB, syarikat mana yang di bawah MKD juga tidak ada wakil daripada kerajaan? Boleh tidak Dato' namakan satu syarikat?

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: SRC, bekas anak Syarikat 1MDB, *but now is an entity under MKD*. M&A nya sama macam 1MDB, tidak membenarkan wakil kerajaan dalam SRC.

■1230

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *Verification*. SRC baru ditubuhkan pada tahun 2011 tetapi dia ikut M&A yang sama dengan 1MDB?

Tan Sri Dr. Mohd Irwan Siregar bin Abdullah: *In fact for* PAC punya maklumat, MoF telah menulis surat kepada SRC untuk melantik Dato' Isa dalam SRC *board because* kita hendak letak sama macam *other MKD*. *Until today it was not approved*.

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Bila surat itu?

Tan Sri Dr. Mohd Irwan Siregar bin Abdullah: Saya tak tahu, kena tanya MKD.

Tuan Haji Hasbi bin Haji Habibollah [Limbang]: Ini *Mr. Chairman...*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *Actually it is in last two months* kita hantar.

Tuan Haji Hasbi bin Haji Habibollah: Dato' Isa, semasa 28 Mac 2012, MKD *wrote to Chairman* 1MDB pasal perubahan-perubahan yang sepatutnya dibuat. Apa respons dia, ada respons tak?

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Haji Hasbi bin Haji Habibollah: Langsung?

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Puan Mas Ermieyati binti Samsudin [Masjid Tanah]: *Can we have the copy of the letter?*

Tuan Pengerusi: Ini macam main ragbi ini, *pass, pass [Ketawa]* Akan tetapi Tan Sri KSP, kita di PAC makin lama makin faham dia punya autoriti di sinilah. Yang pentingnya kita hendakkan dia punya sumber autoriti itu *which you are definitely not part of it* lah.

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Saya nak bagi Datuk Ahmad Badri...

Tuan Pengerusi: Okey, sebelum *pass* kepada Datuk Ahmad Badri...

Tan Sri Dr. Mohd Irwan Siregar bin Abdullah: *Can you repeat your last statement?*

Tuan Pengerusi *No, no, this becoming clearer that you are not involved in the running of 1MDB. Even though whatever the rules had been laid out by Dato' Dr. Mohamad Isa just now and MKD, you should...*

Datuk Seri Reezal Merican: *Has not been complied.*

Tuan Pengerusi: *...At an integral decision maker there.*

Dato' Kamarul Baharin bin Abbas [Telok Kemang]: *MKD is hundred percent own 1MDB. How could you do not have any control over the company? How could it be? Your letter is being ignored by the Board of Director. Siapa yang powerful? Board of Directors kah, shareholders?*

Datuk Seri Reezal Merican: Susulan daripada soalan Yang Berhormat Telok Kemang tadi, apa yang dibentangkan nampak seakan-akan, bukan seakan-akan, memang 1MDB *is completely disconnected* daripada MoF ini ataupun MKD tetapi dalam benda yang dimaklumkan, antara tugas MKD ialah melihat segala pelaburan, perolehan yang melebihi RM300 juta tadi *and many other things*. *Can I simpulkan bahawa semua itu diputuskan tanpa memerlukan Kementerian Kewangan privy to give kelulusan terlebih dahulu? Can I say that?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Soalan Yang Berhormat...

Tuan Pengerusi: *As to make it clearer, was due process implemented before any decision is made?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *Due process itu tak datang kepada MKD.*

Tuan Pengerusi: Tak datang kepada MKD?

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Tak datang kepada MKD.

Tuan Pengerusi: Okey.

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *That's what we...*

Tuan Pengerusi: *So clear you not involved in any due process. Even through it is your hundred percent owned company.*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Sepatutnya dan apa sebenarnya berlaku berlainan.

Dato' Kamarudin bin Jaffar: Okey. Sebagai syarikat, kita ada Mesyuarat Agung Tahunan, AGM. *This company ada buat AGM dan kalau AGM...*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Dia buat AGM tetapi tak melalui kita.

Dato' Kamarudin bin Jaffar: *Shareholder?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Yes. Dia menggunakan Artikel 117 tadi.

Dato' Kamarudin bin Jaffar: Iaitu macam mana?

Seorang Ahli: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Dato' Kamarudin bin Jaffar: Okey, *then* AGM siapa yang hadir mewakili pemegang saham?

Dato' Kamarul Baharin bin Abbas: *The one shareholder, preference share yang datang. Dia ordinary shareholder, dia tak datang...*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *Based on* kita punya amalan biasa, kalau *hundred percent*, kita gunakan *non physical meeting* AGM. *Paper* AGM sahaja. *So paper AGM in this case probably...*

Dato' Kamarudin bin Jaffar: *Paper* AGM pun kena tandatangan juga...

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Dia menggunakan 117.

Tuan Pengerusi: *The question is, paper AGM pun, does it included MoF staff?*

Seorang Ahli: Tak, tak...

Tuan Pengerusi: *Okay. That is contravening Companies Act.*

Seorang Ahli: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: *No, no, no. Companies Act says very clearly you must...*

Datuk Seri Reezal Merican: *Just nak double check. Yang 117 tu mention Perdana Menteri kah bersama atau dan Menteri Kewangan sekali?*

Seorang Ahli: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Datuk Seri Reezal Merican: *Then he's not the shareholder. The one shareholder is adalah Menteri Kewangan.*

Tuan Pengerusi: *That's contravening Companies Act, you know.*

Datuk Seri Reezal Merican: *Perdana Menteri is not the shareholder. Menteri Kewangan is the shareholder.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *Just to clarify sikit...*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *And then my officer ada berikan maklumat tambahan, Tuan Pengerusi. Sebenarnya PM is also the Finance Minister and also the MKD. So, on that capacity, PM memakai dua, tiga topi. So bila dia signed that one, so masa dia signed any CR itu dia signed menggunakan topi-topinya tadi.*

Tuan Pengerusi: *That's why just now I ask the question I said, did PM signed in capacity as PM or MoF? My early question tadi.*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *Dia signed kemungkinan sebagai MKD.*

Datuk Seri Reezal Merican: *Tak boleh kemungkinan sebab 117 kata, "Perdana Menteri". Sebab itulah dalam projek-projek kelulusan perolehan dari Kementerian Kewangan memerlukan benda-benda di bawah Menteri Kewangan, PM tak signed. It has got to be Menteri Kewangan. Right? Because it spell specifically Akta Menteri Kewangan (Diperbadankan). Jadi demikian juga dalam soal kalau 117. If it is Perdana Menteri without mentioning Menteri Kewangan, that shows that is not valid because...*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *Akan tetapi di bawah MKD Acts, the Finance Minister is the Minister.*

Datuk Seri Reezal Merican: *No. Not necessarily.*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *In our case, we are talking about AGM. AGM got nothing to do with the article. The article is with the company. The shareholder is still MKD. So... [Disampuk] No, no. I know, article to do the exercise. So I just wanted to know since 2009, since MKD took over the company, can we have the list or conformation of five years AGM and who are attended that AGM by paper or whatever it is.*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *I think Yang Berhormat, kita akan cari maklumat itu. We will give you the list.*

Tuan Pengerusi: *Sekejap, sekejap. Dato' kata kita akan mencari maklumat itu? I thought you have all the files.*

Tuan William Leong Jee Keen: *I would like to add.*

[Ahli berbincang sesama sendiri tanpa menggunakan pembesar suara]

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Nak *confirm*. Buat masa ini MKD sebagai jabatan ataupun institusi kerajaan tak ada terlibat langsung di dalam AGM tetapi Dato' akan *confirm* sama ada Menteri Kewangan ataupun Perdana Menteri telah pun mewakili Kementerian Kewangan ataupun MKD untuk mengesahkan AGM tersebut?

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Saya tak berapa pasti yang itu. Bila tak pasti itu *I hold back my decision*.

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Okey, okey.

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Itu sahaja yang saya boleh buat sekarang.

Tuan Pengerusi: *You can find the information and you come back to us.*

Tuan William Leong Jee Keen: Yes.

Tuan Pengerusi: *I think that one we will call you again.*

Tuan William Leong Jee Keen: *Have you advised the Prime Minister that the effect of Article 117 prevent MKD from having oversight of 1MDB?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: ...*Because Article 117 ini saya boleh baca the detail.* Okey, saya baca Artikel 117.

Tuan Pengerusi: Sebelum itu, Encik Johan boleh ambil artikel itu nanti *photocopy* bagi kepada kita semua, *so that we can be up to date.*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *Can my officer...*

Tuan Pengerusi: *Officer mana? Photocopy bagi kepada kita cepat.*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Okey, saya baca Tuan Pengerusi...

Tuan Pengerusi: Okey, baca.

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *In the reserve matters* menyatakan perkara-perkara berikut hendaklah mendapat kelulusan bertulis Perdana Menteri untuk dilaksanakan. Pertama, pindaan M&A tadi. Kedua, pelantikan dan penamatan pengarah atau Ahli Lembaga Pengarah serta pengurusan tertinggi syarikat dan sebarang komitmen kewangan termasuk pelaburan, penstrukturan atau *restructuring* atau hal-hal lain yang berkaitan dengan jaminan yang diberikan oleh Kerajaan Malaysia kepada syarikat dan kepentingan nasional. *So these are the basic of 117 tadi. Thank you.*

Dato' Kamarul Baharin bin Abbas: Boleh jelas sedikit? Artikel 117 ini kaitannya dengan mengadakan AGM, peraturan AGM, ada tak disebut?

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *That is the company level. That one is the course of doing business, what you can, what you cannot. But the shareholders' right is always in there. So, in this case...*

Datuk Seri Reezal Merican: Tak apa.

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *So in this case, what you are trying to say that in course of doing business, they use 117, that's okay. That will take away your right.*

Akan tetapi *holding an AGM yearly is the shareholders' right. That don't change. So this is where we want to know the confirmation, who signed the paper that- the attendance of AGM?*

■1240

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Akan tetapi Tuan Pengerusi, masa dia rujuk kepada PM, dia rujuk untuk adakan AGM, *PM being a Finance Minister* memang *also* memakai topi sebagai MKD as *the shareholders*. So masa dia *signed* itu, juga mempunyai kuasa sebagai MKD. *That's why the AGM can go through.*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: Itu kita nak tahu, *confirmation*.

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *Yes, I can confirm.*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: Ini kes betul...

Datuk Seri Reezal Merican: Makna *that one can confirm? That one can confirm?* Kalau boleh *confirm* okeylah.

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *You* boleh *confirm* Menteri Kewangan menghadiri ataupun mengesahkan AGM...

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *Not today* lah.

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: [*Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara*]

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *Come on* Yang Berhormat Petaling Jaya Utara, *don't push them*.

Datuk Seri Reezal Merican: Tidak apalah, *bring document* nantilah. *Next meeting* mungkin.

Tuan Tony Pua Kiam Wee: [*Ketawa*]

Datuk Seri Reezal Merican: Betullah apa yang dibangkitkan tadi oleh Yang Berhormat Telok Kemang kata, benda itu tidak ada kaitan sebenarnya, 117. Kalau PM *signed* sebagai Menteri Kewangan, *the things is over, case settles*. Cuma, Artikel 117 itu tidak *spell out* bahawa PM itu adalah *shareholder*. *That one clear ya?*

Sebab, *then I think* apa yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Telok Kemang dan juga Yang Berhormat Selayang, *PM need to be advised again over this clause*. Walaupun sudah dihantar kepada *Board of Directors* tapi tadi jawapannya hantar kepada *Board of Directors* dan sudah minta dan sebagainya, tapi adakah PM secara *explicitly been advised?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *I think* Yang Berhormat, sepatutnya *the management should know this article*. Semasa dia hendak adakan- *or the Company Secretary normally should advise who should* dia *refer to*. Biasanya bermula di peringkat *company level*...

Tuan Pengerusi: *I think we can call the Company Secretary and the Legal Advisor of 1MDB* lah. *I think we should call because in this case, obviously there is a negligent here when it comes to drafting the M&A* ini.

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: Tuan Pengerusi, *can we also maybe in a way advise MKD, you should take an action now* lah *to rectify that 117*. *Because, at least by knowing it now, and we all know about it, you should rectify that, so taklah nampak dia contravene whatever you said about MKD* punya *rule on the company*lah.

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *In shaa-Allah*, kita boleh *follow*, Yang Berhormat. *Thank you for the advise.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *Just one side question.* Jawapan-jawapan dalam Parlimen selepas tahun 2013 dijawab oleh Kementerian Kewangan mengenai 1MDB. Apakah proses yang jawapan diberikan daripada Menteri Kewangan sebagai kementerian yang bertanggungjawab kepada 1MDB? Sebelum itu JPM yang menjawab. *I remember before 2013, any question on 1MDB is replied by PM's Department, but after 2013, it is replied by Kementerian Kewangan.*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Terima kasih Yang Berhormat. So semenjak tahun 2013, kita sudah selaraskan di mana memudahkan MoF untuk menjawab soalan-soalan di Parlimen tetapi dia punya maklumat, input semua datang daripada 1MDB. Bermakna kita menjawab di Parlimen berdasarkan maklumat yang diberi oleh 1MDB. *That is my answer.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Maklumat tersebut tidak dibuat *double confirmation*? Macam MKD sendiri buat pengesahan sama ada jawapan itu betulkah tidak betul.

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *I think* apa yang diberi, kita akan berbincang dengan 1MDB punya *management*, then they will feed us the information based on soalan yang kita perlu jawab.

Tuan Pengerusi: *That is very bad Ministerial Governance Practice. You should be responsible for any information you gives us in Parliament. Not relying on other sources and not checking up on that information, that's why we have a lot of answers in Parliament that have contradicted each other.*

Encik Rosli bin Yaakub [Ketua Unit Parlimen & Kabinet, Kementerian Kewangan]: Tuan Pengerusi, boleh saya jawab *on behalf of MoF*?

Tuan Pengerusi: Eh, *you* hendak jawabkah? *You* punya bos situ.

Encik Rosli bin Yaakub: Tidak apa, *I think okay.*

Tuan Pengerusi: *[Ketawa]*

Encik Rosli bin Yaakub: Tuan Pengerusi, kalau benarkan saya untuk jawab tentang jawapan Parlimen ya. *Actually* Tuan Pengerusi apa yang Bahagian MKD lakukan, *instructed by* Jemaah Menteri, bahawa setiap jawapan Parlimen, inputnya mesti daripada 1MDB. *Because*, kadangkala soalan Parlimen adalah berkaitan dengan operasi *which is* MKD tidak mengetahui tentang soal-soal operasi.

Tentang persoalan sama ada perlu kita *verified* ataupun tidak, *normally* di peringkat MoF kita menganggap bahawa apa yang diberi oleh 1MDB ialah yang betul, sebab yang berkuasa dalam M&A merujuk kepada 1MDB ialah *the Board of Directors*. Kita menganggap apa yang CEO bagi itu jawapan yang betul.

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *I know.* Akan tetapi *Ministry of Finance* tidak boleh lari daripada *accountability*. *I mean, I understand, internally, that's how it works.* Akan tetapi *Minister of Finance* mesti bertanggungjawab dalam apa sahaja jawapan dalam Parlimen. *I mean, internally you can do that, you can get whatever the information* tetapi *whoever answered to Parliament must respect Parliament and he is got to be responsible. I think that don't change* lah.

Datuk Seri Reezal Merican: Sebab, kalau Menteri Kewangan ditakdirkan jawab silap, Menteri Kewangan dihadapkan ke Jawatankuasa Hak dan Keistimewaan, *due to the faulted done by 1MDB. I think that's not fair.*

Dr. Tan Seng Giaw: Jadi Tuan Pengerusi, bolehkah kita cakap macam ini. Jawapan bagi 1MDB di Parlimen setakat ini ya, dibuat tanpa disahkan atau disiasat oleh pihak MKD. MKD tidak langsung mengkaji sama ada yang dibentangkan di Parlimen itu betul ataupun tidak. Bolehkah kita cakap macam itu?

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *A few thing, Yang Berhormat. Kalau soalan-soalan berkaitan dengan jaminan kerajaan, GG and everything, this is answered by us. We verified and everything, but if it concern operation, we won't know everything because government rep tidak ada dalam board 1MDB. Dari awal dah cakap dah, no government rep dalam board 1MDB.*

Dr. Tan Seng Giaw: *I just want to make sure that the answer is correct.*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *So how can we verify? With whom?*

Dr. Tan Seng Giaw: *Okay, fine, fine. But you are responsible for the company.*

Datuk Seri Reezal Merican: Tan Sri, minta maaf kalau saya hendak tanya. Tan Sri berjumpa berulang kali dengan PM, tidak ada *rep* daripada MoF dalam *company* itu *is to me completely absurd. RM5.8 billion issued bond guaranteed by government, duit rakyat, takkan MoF tidak ada?*

Puan Mas Ermieyati binti Samsudin: Tan Sri, saya hendak...

Datuk Seri Reezal Merican: *That is something...*

Tuan Pengerusi: *I think to be fair, it is not fair to blame...*

Datuk Seri Reezal Merican: *I'm not saying Tan Sri KSP, but...*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *If you see Article 117, to appoint a Board Member ini is Prime Minister. So I am not...*

Datuk Seri Reezal Merican: *I understand, tetapi has this thing be brought to PM? Has PM reverted to you guys back? Ada PM revert balik, Tan Sri? [Ketawa]*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *[Ketawa]*

Datuk Seri Reezal Merican: *You are smiling, you want to give us some answer?*

Tuan Pengerusi: Tan Sri, *I think* hendak rumuskan apa yang Yang Berhormat Kepala Batas cakap *is, have you ever written to PM to ask for clarification or advise him in writing that we should follow due process, we should follow the good governance punya practice? I think that a fair question.*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *In fact you know, I'll take one example in 2010. This is before me. It's all in the file. We send a letter to do a duty, we ask Auditor General to do a duty on the take over on 1MDB's operation and everything. But the company wrote the letter to PM, you know, that they already hired international independent auditor and they don't need Auditor General to go in. And it was written by...*

Datuk Seri Reezal Merican: *Do we have that letter?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *We have everything in the file.*

Datuk Seri Reezal Merican: *You pass to us...*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *It's all in the file, it's all in the file.*

Datuk Seri Reezal Merican: *If management is misleading Prime Minister, then management will have to be accountable to this.*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *It's all in the file.*

Dato' Kamarudin bin Jaffar: *Tan Sri, boleh tidak saya simpulkan from what I...*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *What?*

Dato' Kamarudin bin Jaffar: *Boleh tidak saya simpulkan from what I heard so far that you are trying to tell us that as far as 1MDB is concern, don't touch, it is a PM special portfolio and we don't touch?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *I didn't say that. What I am saying... [Disampuk] Don't mislead me, you know [Ketawa]*

What I am saying is that, operation wise, MoF is not involved. We were sidelined. And we wrote couple of times. For example, Tan Sri Wan Aziz in 2010 when he was KSP, he wrote a letter to do due diligence but was turned down. There is a letter written by the company's CEO that they have international and...

Datuk Seri Reezal Merican: *Tan Sri, I'm glad to hear that. You took the accountable position. Tan Sri Wan Aziz also did the same thing. PM has been made known. However, the management wrote to PM and told otherwise, whatever they told. So, I can assume that PM has been overclouded by the management punya pendapat that deter him from letting you guys to do whatever you guys just did.*

■1250

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *But it was again my deputy Dato' Mat Noor wrote to the Chairman asking for all the information, they didn't reply. They didn't reply. That's during my time, in 2012.*

Tuan Pengerusi: *Dato' Mat Noor...*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *We have been doing all these thing due diligence but we were ignored.*

Tuan Pengerusi: *Tan Sri, Dato' Wan Aziz dia dah pencen tapi still around kan?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *He is the Chairman of Bank Pembangunan and Chairman of MAHB.*

Tuan Pengerusi: *Okey. Maybe we should call him also lah to verify.*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *Ya.*

Tuan Pengerusi: *MAHB?*

Seorang Ahli: *Malaysia Airport?*

Tuan Pengerusi: *Oh, we still haven't got our request on the audit on KLIA2 [Ketawa] Okey, we call Dato' Wan Aziz.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *Tan Sri, Tan Sri...*

Tuan Liang Teck Meng: Tuan Pengerusi...

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *After the meeting, perhaps all the letters to backup the fact that we have requested, MoF have requested and got no respond, if we can have a copy of that or...*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *We can give to the Chairman of PAC, not anybody else. Okay.*

Tuan Liang Teck Meng: *Tan Sri, can you also enlightened us, if there is no government rep sitting in the company that is fully owned by MKD, what could be the consequences?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *You know, we have standard procedures, you know, high exposure of government to... [Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

So, without having a responsibility or a government rep in the board, you know, usually they will alert the management, alert me as the Pegawai Pengawal and everything. But in this particular case, nobody to alert us, you know. In terms of governance, it is very weak governance. But of course our hands are tied.

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *I ask you another question, Tan Sri. On your other MKD's company, how do you report to Minister of Finance? What kind of procedure do you do on your other MKD's company to Minister of Finance?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *Yang Berhormat, syarikat yang lain itu apabila kita ada wakil MoF ataupun wakil kerajaan dalam mana-mana board, selepas balik Mesyuarat Lembaga Pengarah, dia diminta menyediakan laporan kepada Menteri Kewangan especially berkaitan yang merisaukan ataupun risk exposure yang baru kepada kerajaan. So, this is how quick. Selepas itu mungkin kita akan follow through, through MKD punya activities. So these are the mechanism dah already in place, Tuan Pengerusi.*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *Minister of Finance direct?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *Yes.*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *Okay. Because as I see...*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *And then the copy Cc to MKD.*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *In our case, even though I know Tan Sri you were try your very best to stay out from 1MDB tetapi whatever it is, MKD is still responsible.*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *I am not saying staying out. Of course you know like GG was given, loan was given is part of our responsibility. I am not out of it. We are responsible...*

Tuan William Leong Jee Kee: *I would like to ask about loan. We know the first RM5 billion has been guaranteed by the government. Of the RM42 or RM43 billion owed by 1MDB, how much of it is guaranteed by the government?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *We have briefing actually on...*

Tuan Pengerusi: *Wait, wait. Dah habis belum? Dato' Isa dah habis belum?*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *Satu saja. I just want to go back to Tan Sri. Because you see, we have fortunately or unfortunately today the Prime Minister is also a Minister of Finance, you know.*

So, do you think that whatever act of 1MDB, the reporting of 1MDB, the decision by 1MDB even though it did not got to you, it would have gone to Minister of Finance and get the approval from Minister of Finance as the Minister of Finance?

Tuan Haji Hasbi bin Haji Habibollah: *Without the knowledge of MKD? The answer from the Minister of Finance lah. Whatever laporan daripada 1MDB kepada Minister of Finance and then whatever is the replies of Minister of Finance, you all dari MKD tak tahu apa benda?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *I don't get you question, you know. Don't mislead me too much, you know.*

Tuan Pengerusi: *You are doing well, you are doing well [Ketawa]*

Tuan Haji Hasbi bin Haji Habibollah: *Tak. Tan Sri, tadi kan kita dengar pasal MKD tak tahu langsung, rep pun tak ada, so there is no report to be made to the Minister of Finance kan. So kalau 1MDB buat report whatever to PM, whatever lah, hasil mesyuarat kah, operasinya dan sebagainya, so all the reply daripada Minister of Finance balik kepada 1MDB on kebenaran kah, kelulusan dan sebagainya, is there anything on MKD ada tak copy kah salinan atau apa-apa sebagainya?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *Operasinya dia dah tak datang ke MKD.*

Tuan Haji Hasbi bin Haji Habibollah: *Langsung?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *Langsung operasinya kita tak tahu. Kita tak tahu. Semua kita baca dalam surat khabar.*

Tuan Pengerusi: *Sebab itu Tan Sri, minta maaf lah kita jawatankuasa tanya soalan ini berulang kali pasal sama ada kita tak terkejut dan tidak percaya benda ini boleh berlaku.*

Datuk Seri Reezal Merican: *Now dah terkejut.*

Tuan Pengerusi: *Sudah terkejut sebab itu kita masih tanya lagi nak make sure empat, lima kali ya bahawa betulkah MKD ini langsung tak ada dalam due process pengurusan 1MDB ini. Jadi kita boleh establish sekarang ini saya rasa daripada Dato' Isa cakap, 1MDB has their own source of authority not from Ministry but directly from the Prime Minister and Prime Minister also as the MoF. So they bypass the government due process punya framework lah.*

Is it a fair statement for me to make? You don't have to answer but I think that is what we are coming to lah, the understanding... [Disampuk] Ya. Okay, alright. It's okay. I know you switch of the mic. [Ketawa] That's the first time I see you switch off the mic. Okay, any other question about...

Dato' Kamarul Baharin bin Abbas: *One question, Tuan Pengerusi. Boleh tak jelaskan sedikit peranan Ahli Lembaga Penasihat which you are the member?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *Saya tak diminta dilantik tetapi dilantik sendiri. Sebelum saya, whoever KSP dilantik automatik. So, saya dilantik Disember 2012 di sign oleh Perdana Menteri dan sebelum itu Tan Sri Dato' Sri Dr. Wan Abdul Aziz mewakili MoF. Of course there is KSN, Tan Sri Mat Noor, former KSN. But if you look at the article- I will take one paragraph on the rule of advisors, you know. Give me some time. Okay, it's written here, I read ya... [Membaca petikan berkaitan]*

“The company shall have a Board of Advisors which shall act as advisors to the board with respect to the business and investment initiatives undertaken by the company and provide their advise, knowledge and insight with respect to any matter in which the Board of Advisors advice is sought by the board.”

But so far, they never seek our advice.

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Tan Sri, Lembaga Penasihat tak pernah jumpa?

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: Tak pernah *sit*, tak pernah minta *advice*.

Dato' Kamarul Baharin bin Abbas: *And the board doesn't meet at all?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *The Board of Advisors- never, never!*

Dato' Kamarul Baharin bin Abbas: *Never meet?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *Never.*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: Belum ada benda untuk kita nasihat.

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *And never sought any advice.* Tak pernah minta *advice* pun.

Tuan Pengerusi: *I think the issue is not about seeking advice from the Board of Advisors. It's about advising the board advisors to do the right thing. But, they never meet, so how to advice? Anyway Tan Sri, kalau tengok board advisor itu dia punya orang dia hebat-hebat lah. LVMH lah, Kuwait lah, Qatar punya Emir lah, apa semua. Saya pun tak tahu macam mana mereka ada masa nak datang meeting [Ketawa]*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *Ada satu lagi presentation on the whole loan procedure and so on by Datuk Badri. But I don't know how you want to go about...*

Tuan Pengerusi: *No, no, wait. Do you need a break?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *We need a break.*

Tuan Pengerusi: *You need a break to go back and regroup, or you need a break... [Ketawa]*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *No, no. I am available, you know. Today I cancel all my meetings and everything for you, you know.*

■1300

Tuan Pengerusi: *Yalah, I know, because there is also an overload information on our part. But it is okay, if you want to continue, then maybe we take a short 15 minutes break first. Boleh?... [Disampuk] Another presentation. On Dato' Isa sudah habis ya..., no more questions?*

Datuk Seri Reezal Merican: *But Dato' Isa got to come back with some documents, right?*

Tuan Pengerusi: *Ya, if you can find it. So, you want a 15 minutes break or shorter?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *You know, you can also give five minutes, it is also okay.*

Tuan Pengerusi: *Okay, I give 10 minutes. Datuk Rahamat, anything?*

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: *Do you need me?*

Tuan Pengerusi: *I don't think we need you for today. But we will call you back for TRX and Bandar Malaysia.*

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: *Okey.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *Before you go, perhaps based on the feedback given just now, given that the responsibility actually lies with the PM, adakah EPU terlibat dalam sebarang keputusan yang dibuat? I mean, just to confirm based on the feedback that we heard just now, tadi.*

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: *No. Any operational matters or anything like that, EPU is not involved. EPU is only involved with Bandar Malaysia because of perpindahan agensi atas Bandar Malaysia. TRX is simply to take care of the two jalan and SMART Tunnel. Any other matters in the future, if there is, that need coordination among the ministries and agencies. That's all is the roles of EPU.*

Tuan Pengerusi: *Before you can go, the land yang transferred to 1MDB was actually privatization process or...*

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: *No.*

Tuan Pengerusi: *It is just alienation sahaja?*

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: *It is not a privatization punya matters.*

Tuan Pengerusi: *Can we have a copy of the terms?*

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: *That one you need to check with NRE, Kementerian...*

Tuan Pengerusi: *Check with who?*

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: *NRE, Kementerian Sumber Asli dan Alam Sekitar.*

Tuan Pengerusi: *Under them ya?*

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: *They are in charge of land...*

Tuan Pengerusi: *It's wasn't privatization, it is just an alienation land sahaja? Siapa tentukan valuation semua?*

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: *JPPS.*

Tuan Pengerusi: *Oh, you just coordinator sahaja. I thought usually EPU...*

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: *When EPU come in, all matters is settled. We are just helping with the work sahaja.*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *Akan tetapi Datuk, macam...*

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: *We are not involved even with dia punya whatever investment negotiation dengan ini, no, we are not.*

Tuan Pengerusi: *That one is macam hendak menghalalkan cara sahaja.*

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: *No, because we are not looking at how they do things. The land belong to them, it is does not belong to us.*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: Datuk Seri, macam TRX maybe lah, because it is an empty land. But TUDM, relocation of TUDM, it would have been under privatization agreement. Mana ada alienation macam itu.

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: No. It is just a relocation. Dia macam land swap. So UKAS is in there together with EPU, but what we are doing is that we providing some forms of a legation as I mentioned, because they need improvement in the facilities. So, that improvement is made by us. 1MDB kena one-to-one. Whatever is on the land, they must give it and they are the one who handle it.

Tuan Pengerusi: Datuk Seri, the reason why I am asking this is because I thought the normal government procedure would be EPU does the need statement, does the evaluation dan sebagainya...

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: The evaluation of the properties on is done by EPU. Maknanya the building, the equipment, it is done. The land is no. The land...

Tuan Pengerusi: No. But the evaluation of the whole project. Maknanya including cagaran dan sebagainya on the land.

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: No.

Tuan Pengerusi: You had no involvement at all?

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: No. We are looking at the evaluation of properties on the land and how much we going have to...

Tuan Pengerusi: Okey Datuk. For today, I think you can be excused, but we may need to call you another time to get more information on these two matters. Is it okay with you?

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: I am okay. I have no problem.

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: Kenapa UKAS?

Tuan Pengerusi: UKAS dengan EPU lain ya?

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: It is not involves at all in a sense that they are not doing anything. They are just part of the Jawatankuasa itu sahaja. So EPU is actually yang...

Tuan Pengerusi: Actually Tan Sri Irwan pun should know more about this, Datuk Bivi. You come from EPU before [Ketawa]

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: UKAS dan EPU lain. Dua unit yang lain. Dia ada Ketua Pengarah lain-lain, tetapi Menteri sama.

Tuan Pengerusi: Menteri sama. Okey [Ketawa] Eh, macam tolak sahaja. Okey. So Datuk Rahamat, you...

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: No. What I can do is, we have a lot of meeting on this, I am trying to declassify the information. Hopefully by today they will arrive. They are working on declassify. You can go through the minutes of the mesyuarat and all the conditions that we put on 1MDB in term of how they supposed to do all this pemindahan dan sebagainya.

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Terima kasih Datuk.

Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi binti Yusoff: We are monitoring that.

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Terima kasih Datuk. That is good.

Tuan Pengerusi: *So for today Datuk, you are excused. Tan Sri Irwan, I think we can continue back on 1.20 pm, 15 minutes break. Boleh ya? Okay, thanks.*

[Mesyuarat ditempokkan pada pukul 1.05 petang]

[Mesyuarat disambung semula pada pukul 1.20 petang]

1.20 ptg.

Tuan Pengerusi: *Okey Tan Sri, since everybody is here already, can we continue our proceeding today?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *Like I said, you know, from the RM5 billion initial semasa ambil alih daripada TIA when 1MDB issued the Islamic medium term note RM5 billion until the RM915 million loan, you know, the standing credit facility apa you know, was announce in the Parliament, soalan pun on the loan to 1MDB. My official you know, SUB Bahagian ini ada kronologi all the event and if you have any clarification, you can ask. Thank you.*

Tuan Pengerusi: *I hope the Members bagi Datuk Ahmad Badri habis dulu, baru kita tanya soalan ya. Okey, terima kasih.*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir [Setiausaha Bahagian Pelaburan Strategik, Kementerian Kewangan]: *Pendek sahaja Tuan Pengerusi. Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh, selamat petang. Yang Berhormat Ahli-ahli Jawatankuasa Kira-Kira Wang Negara, Datuk-Datuk, Tuan-tuan dan Puan-puan.*

Izinkan saya untuk menyambung taklimat Kementerian Kewangan pada petang ini untuk memberikan sedikit penerangan secara am mengenai jaminan kerajaan dan memberi makluman mengenai kedudukan bantuan kerajaan. Saya sebut bantuan kerajaan sebab dia ada jaminan, dia ada Letter of Support, sort of thing kepada 1MDB ya.

Secara amnya, jaminan kerajaan ini kita berikan di bawah Akta Jaminan Pinjaman (Pertubuhan Perbadanan) 1965, dan ia diberikan kepada badan-badan berkanun, syarikat-syarikat kerajaan dan juga kerajaan-kerajaan negeri. Jaminan-jaminan yang kita berikan ini adalah bertujuan untuk memudahkan syarikat-syarikat ini pertamanya untuk mendapat akses pembiayaan, dan keduanya kepada kos yang lebih kompetitif.

Memandangkan sumber kewangan kerajaan adalah terhad, jadi kita beri pembiayaan melalui jaminan ini merupakan satu kaedah lainlah yang akan membolehkan pelaksanaan projek-projek pembangunan dijalankan. So, pemberian jaminan kerajaan ini kita beri adalah untuk membiayai projek-projek yang diklasifikasikan sebagai projek berkepentingan nasional atau strategik dan ia boleh menyumbang kepada pertumbuhan ekonomi serta memberi peluang perniagaan dan pekerjaan. Seterusnya bagi pemberian pinjaman kepada kerajaan negeri, ia mesti dijamin secara back-to-back oleh kerajaan negeri.

Undang-undang yang *govern us* adalah macam saya *mention* tadi Akta Jaminan Pinjaman (Pertubuhan Perbadanan) 1965 yang mana antara lainnya memperuntukkan kuasa Jemaah Menteri untuk meluluskan sebarang jaminan. Keduanya, jaminan mestilah ditandatangani oleh Menteri Kewangan. Ketiga, institusi kewangan tidak boleh meminjam selagi kerajaan masih menjamin pinjaman yang dijamin kecuali ia mendapat kelulusan Menteri Kewangan.

Izinkan saya untuk meneruskan antara bantuan-bantuan kerajaan. Mengikut rekod Kementerian Kewangan setakat hari ini Yang Berhormat, terdapat lima bantuan kerajaan yang terdiri dua daripadanya adalah jaminan, dua surat sokongan dan satu *standby credit* yang telah diberikan kepada 1MDB. Dua surat jaminan, dua surat sokongan dan satu *standby credit* yang telah diberikan kepada MDB seperti berikut. Pertamanya adalah jaminan ke atas terbitan sukuk 1MDB pada tahun 2009 di mana jaminan asalnya diberikan kepada TIA berjumlah RM5 bilion untuk tempoh 50 tahun bagi tujuan pelaburan...

Beberapa Ahli: 30 tahun.

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Minta maaf, 30 tahun bagi tujuan pelaburan.

Tuan Pengerusi: Kita sudah mati sudah baru bayar balik [*Ketawa*]

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Saya ulangi ya, berjumlah RM5 bilion untuk tempoh 30 tahun.

Keduanya ialah jaminan kepada PERKESO atas pinjaman 1MDBRE berjumlah RM800 juta untuk tempoh 10 tahun bagi maksud pembelian tanah untuk menempatkan Kem Lapangan Terbang Sungai Besi untuk maksud pembangunan Bandar Malaysia tadi seperti mana yang dimaklumkan oleh Yang Berbahagia Datuk Seri Dr. Rahamat Bivi.

Ketiganya surat sokongan atau *Letter of Support* ke atas terbitan bon berjumlah USD3 bilion atau kira-kira RM10.5 bilion oleh 1MDB BVI *company* iaitu dia punya SPV lah untuk tempoh 10 tahun bagi maksud pembangunan hartanah, tenaga serta pembangunan strategik atau lain-lain pembangunan yang ditentukan oleh Perdana Menteri.

Datuk Seri Reezal Merican: Tahun 2013 kah?

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Tahun 2013.

Yang keempatnya adalah *standby credit* secara *back-to-back* kepada Plenitude Mentari berjumlah RM950 juta, ini pinjaman kerajaanlah RM950 juta kepada 1MDB, pada Februari 2015 bagi tempoh sembilan bulan.

Terakhirnya surat sokongan kepada EXIM Bank Malaysia ke atas pinjaman oleh Timeline Zone Sdn. Bhd., juga SPV 1MDB pada tahun 2015 berjumlah USD150 juta atau kira-kira RM540 juta.

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Boleh *repeat* nama syarikat itu?

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Nama syarikat ini- *this is SPV company*, Yang Berhormat. Timeline Zone Sdn. Bhd.

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Bila itu?

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Pada 18 Mac 2015.

Datuk Seri Reezal Merican: *Purpose of financing?*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Berjumlah USD150 juta atau kira-kira RM540 juta bagi maksud pembayaran hutang ke atas pembelian tanah di Pelabuhan Klang, di Pulau Indah ya. Itu sahaja maklumat yang kita ada berkenaan dengan jaminan, Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Ini 1MDB ini *solvent* kah tak *solvent* ini? Kalau sayalah jadi *auditor*, saya takkan *sign* akaun ini pasal dalam masa- kalau *Board of Directors*, kita mesti *present 12 month* punya *cash flow*. *In 12 month cash flow* maknanya *you must have enough cash for company to be- a going concern*. Hari ini saya tengok *the last one year* ini banyak kali kerajaan keluarkan pinjaman, keluarkan jaminan dan sebagainya. Lebih kepada keluarkan pinjaman sekarang ini. *Is 1MDB ini solvent* kah? Ya, okey.

[Perbincangan secara off-record] [Mikrofon dimatikan]

■1330

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *Can I confirm whether it is 2013 or 2014's accounts that they submitted, should be 2014* kan?

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Tahun 2014 sudah. Kita sudah ada laporan Mac 2014.

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *March 2014. The last account signed off by Deloitte is March 2014.*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: Tahun 2014.

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Tahun 2014, kan. *Okay, mike, mike.*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Okey, faham. *So when Deloitte* datang untuk buat *presentation* kepada pihak kementerian, adakah soalan dibentangkan kepada *Deloitte*, kenapa mereka *signed off account* pada 5 November 2014 tetapi hujung bulan November sudah tidak ada duit untuk bayar hutang? *Is that question presented to Deloitte?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: *I would also question the Board because this is very clear that in the next 12 month, forward, they don't have cash. And then the going concern is definitely questioned.*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: *No, we want the confirmation from you.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *But* kita hendak tahu sama ada kementerian ada tanya tidak?

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: Tanya macam-macam.

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Okey.

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: Ditanya *how can you approve when 2009, 2010 all you have been...* [Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]

Tuan Tony Pua Kiam Wee: [Ketawa] *That's not an excuse for Auditors, that's not an excuse. Okay.*

Tuan Pengerusi: *We just want confirmation from your side that:*

One, you have no idea what's going on.

Number two, the Auditors, the internationally reputable auditors are now certifying their accounts which is not at the level of international standards. If I was- I mean, I used to be an Auditors, so you know, I can figures it out.

So the next question would be, can you provide us... Now, how do we get the accounts from sebelum ini? No, complete account.

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *By right, the companies, SSM lah. You need, you get from SSM.*

Tuan Pengerusi: *Sudah ada?*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *I ada.*

Tuan Pengerusi: *You ada lah. But officially, can you get the accounts for us especially the full financial statements?*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *Ya. From 2009 to 2014 lah.*

Tuan Pengerusi: *Including cash flow statement and whatever.*

Tuan William Leong Jee Keen: *Yes, that's why I would like to ask. For the two letters of guarantee and the two letters of comfort and standby credit, were there cash flow statement given to the ministry to justify the payment of the borrowing?*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: *The latest one kita ada cash flow dia. In fact, we told them kata dia punya cash flow is not very good.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: [Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: *Yes, yes. Akan tetapi, we still have to provide- we still have to, so called prepare a Cabinet Paper and then we have to let...*

Tuan Pengerusi: *Datuk Badri boleh jawab tanpa buka mike atau hendak off. Boleh pilih [Ketawa]*

Tuan William Leong Jee Keen: *Then, did you check whether the proceed from all these borrowing will used for the purpose stated in the information memorandum? If it was to purchase thing...*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: [Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]

Datuk Seri Reezal Merican: *The RM950 million paid to Plenitude, all have been fully disburse or RM600 million only?*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: [Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]

Datuk Seri Reezal Merican: *All has been fully disburse. For the purpose of what?*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: [Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *Ini boleh rekod tidak? At least the official...*

Datuk Seri Reezal Merican: *Can I have detail about the debt?*

Tuan Pengerusi: *Are you going to blogging on this? [Ketawa]*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *No, no.*

Datuk Seri Reezal Merican: *The specific of RM950 million.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Kalau bukan sensitif, kasi rekod. Ha, kalau bukan sensitif, kasi rekod.

Datuk Seri Reezal Merican: *If you don't have that now, tak apa Datuk Badri, mungkin you can bring later.*

Dr. Tan Seng Giaw: Tuan Pengerusi, *let me ask. With all these borrowing, as Ministry of Finance (MoF), what would you require before we approve say RM5 billion? What would you require normally?*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: *We require company profile, we require a cash flow, and we want them to tell us the purpose atau tujuan dia to borrow. We would have to look at it. Semua kita punya jaminan kita akan tengok sekiranya secara amnya we think that we cannot provide jaminan, we will not do that.*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: Semua jaminan ini dengan *Letter of Comfort* ini dapat keputusan Jemaah Menteri?

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Semua mendapat kelulusan Jemaah Menteri.

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *So paper* untuk *Letter of Comfort* yang pertama itu ada mendapat kelulusan daripada Jemaah Menteri?

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Yes, mendapat kelulusan Jemaah Menteri.

Puan Mas Ermieyati binti Samsudin: Maknanya syor dibuat oleh pihak MoF lah kepada Kabinet berdasarkan daripada maklumat yang diberikan oleh *company* tersebut?

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: Jadi maksudnya apabila *paper* ini dipresent kepada Jemaah Menteri, dia akan *present not only requesting for the money but what the money meant for. So Cabinet normally would approve based on the Kertas Kerja* yang dibentang dengan kegunaan-kegunaan duit inilah. Betul?

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Yes.

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Maklumat yang baru ialah surat sokongan yang kedua itu kepada Bank EXIM untuk tujuan mengambil alih tanah di *Port Klang*. Adakah terma sama dengan surat sokongan sebelumnya? Itu nombor satu. Kedua, adakah Bank EXIM sepatutnya membuat pinjaman bagi tujuan membeli tanah? *Is that normal?*

Datuk Seri Reezal Merican: Saya hendak sambung sekejap soalan tadi. Sebenarnya itulah soalan yang saya tanya sebab *I used to work in EXIM Bank. To my best knowledge is that, it only involved* tentang *cross border financing* ataupun *reverse investment*. And then, *never has it been involved* dalam *purchase of just land that can be term as term loan, I mean within, I mean domestic*. So I just want to know, adakah USD150 juta ini *purely meant the purpose of financing to finance the purchase of land?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Tuan Pengerusi, boleh saya jelaskan *the detail* tetapi *I cannot reveal the name. Because under DFIA, the borrowers cannot be-* saya adalah Ahli Lembaga Pengarah EXIM Bank.

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *Better declare.*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: So semasa membuat keputusan ini, *being MKD company*, kita *abstain but the discussion* itu kita ikutlah. *The whole idea is* ada satu syarikat telah mengambil pinjaman daripada *EXIM Bank* untuk satu projek di Indonesia dan dicagarkan tanah ini. Katalah syarikat itu X, dicagarkan tanah ini di Pulau Indah dengan *EXIM Bank*. So selepas beberapa tahun, syarikat X tadi tidak dapat membayar hutang. So *as a result*, 1MDB ini sudah ada perjanjian untuk membeli tanah yang dicagarkan tadi, *collateral*. So bila 1MDB sudah bersetuju beli, kita pun hendak melelongkan tanah tadi. So bila hendak lelong, kita kata *still* 1MDB hendak membeli, *that's why we extend our facilities to 1MDB*. Kalau tidak, kita akan lelong tanah yang dicagar oleh X tadi. So *that's how to answer* Yang Berhormat punya...

Datuk Seri Reezal Merican: *But that is RM69 million.*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Yes?

Datuk Seri Reezal Merican: *That is RM69 million. The value of the land.*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: No, I cannot mention the detail. Just the framework sahaja. *The whole issue.* Tanah itu *value is about-* I think I need to pastikan.

Datuk Seri Reezal Merican: Soalan saya, adakah USD150 juta *purely to finance the purchase of that particular piece of land?*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Saya difahamkan tanah ini yang dibeli di Pulau Indah, *the S&P transaction* pada masa itu ialah lebih kurang RM320 juta. So *that is only about USD80 million*, tetapi pinjaman yang dibuat itu USD150 juta. So USD150 juta itu hanya terikat dengan apa yang disebut tadilah, syarikat X yang mempunyai hutang USD150 juta, syarikat X.

Datuk Seri Reezal Merican: Dalam *purpose of financing*, dia akan ada dalam *note memo that this amount is to part finance the land and other thing part finance. So, what is the purpose of financing?* Itu saja. Kalau tak ada sini mungkin Datuk Badri boleh *bring later*.

■1340

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: Nak panggil EXIM Bank kah? *[Ketawa]*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: Tak, sama juga. EXIM Bank satu tetapi *Letter of Comfort* dikeluarkan oleh kerajaan. Jadi mesti ada dalam Jemaah Menteri USD150 juta *Letter of Comfort* ini untuk apa. Kita...

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Dalam Jemaah Menteri ia cuma perkara itu dalam... *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: Kejap, kejap. *Paper* masuk Kabinet ada?

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: Takkan Kabinet bincang macam itu sahaja? Tak ada *detail*, tak ada *paper*.

Datuk Seri Reezal Merican: Maknanya Kabinet *approval was based not on a paper but based on...*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Datuk Seri Reezal Merican: Oh...

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Dalam belanja “Hal-hal lain”.

Datuk Seri Reezal Merican: Lain hal. *I see. It can be done, it can be done that way. But normally*, “Hal-hal lain” pun, kemudian pada minggu berikutnya Minit yang perlu disahkan, maka di situ akan ada *elaboration*. Tentu ada sekali.

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: *You mean* Kabinet punya *due process* pun was not followed here? *You can decide in Cabinet just based on hearsay* saja, cakap saja? Syok jadi Menteri Kabinet ini *[Ketawa]* Tun Ling Liong Sik kena masuk mahkamah pasal menipu Kabinet, walaupun *paper* ada semua. Ini tak payah *paper* pun boleh lulus.

Dato’ Kamarul Baharin bin Abbas: *Commonly asked question* ya. Surat Jaminan dan surat *guarantee* ini, jaminan dan Surat Sokongan apa bezanya? Pasal Surat Jaminan ini dulu pernah timbul dalam kes PKFZ.

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Yang Berhormat, jaminan ini *direct* jaminan lah. Kita menjaminlah. Akan tetapi kalau Surat Sokongan ini, *meaning to say that* dalam *in contact of payment of debt, they have to exhaust* dia punya aset *first before government step in* lah.

Seorang Ahli: Masih jaminan ya?

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Ya, *partly, you can say partly* jaminan.

Datuk Seri Reezal Merican: Sebab dalam apa yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat PJU ketika perbincangan, *the phrase is quite strong. I mean in the event 1MDB fails to meet its obligation, The Government of Malaysia shall step in. Correct me if I am wrong.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Oh, dah *memorize* semua *[Ketawa]*

Datuk Seri Reezal Merican: So walaupun telah diceritakan, jadi- saya hafal Al-Quran, takkan lah ayat ini saya tak hafal *[Ketawa]* Jadi nak tanya supaya pencerahan ini dapat jelas, apa yang dikatakan perbezaan ini? Dan daripada segi orang kata *what is the duty bound to the government?*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Dalam jaminan tadi, memang disebut *in the event that, let say 1MDB fail, so* kalau dalam jaminan, kita *step in. I mean you have no choice. You have to, what you call any obligation, whatever the things you promise that you want to pay, you have to step in.* Akan tetapi dalam surat sokongan, *they have to exhaust actually what do you call their* punya aset *first. Meaning to say...*

Dato’ Abd. Aziz Sheikh Fadzir: Selepas *exhaust* tu *what happen?*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: *Then government have to step in lah. The balance itu... [Disampuk] Finally, yes, finally.*

Datuk Seri Reezal Merican: *Pun bukan guarantee lah.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *It is still guarantee. Hanya...*

Datuk Seri Reezal Merican: *A lighter what do you call...*

Tuan Pengerusi: *No, no. In court of law...*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *No, court of law is guarantee.*

Datuk Seri Reezal Merican: *You are not lawyer, you are an accountant [Ketawa]*

Tuan William Leong Jee Keen: *It's okay. The lawyer is here also [Ketawa] In view of the situation, with all the short term payment for interest coming due, is there any plan by MoF to step in to 1MDB before the government has to step in to pay the loan? What are the plans in other word?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *One good thing Tuan Pengerusi, one good thing so far, they have been servicing their loan all the entities like KWAP and everything you know, they have been paying. So no default yet. But they have submitted their plan to Ministry of Finance, you know, restructuring and everything, but still we are studying it. And of course, internally they are doing some step, you know. You can ask their CEO when you have questioning them what is their rationalization plan because they are not also revealing... [Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: *Now the issue Tan Sri, the issue is like this...*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *What's the jumlah faedah yang kena bayar tahun ini?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: *Anyway, selama ini pun mereka tak default sebab MoF kasi duit lagi as a lender of last resort. Dah lah mula-mula bagi Surat Jaminan, lepas itu bagi Surat Sokongan, lepas itu bagi duit terus. Kalau MoF tak bagi duit itu hari, beberapa bulan lepas, memang dah default dah. I think that's the whole idea lah of the thing.*

Akan tetapi, I like the discussion on the Surat Sokongan dengan Surat Jaminan because kalau ikut Goldman punya itu, it is a Letter of Support, tetapi they treated it as a Letter of Guarantee. Ini you know, this one we have to make clear the legality, the liability of all these Surat Sokongan punya ini. The wording can be done in such a way that is very weak tetapi the actual force, legal force of letter is a guarantee.

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *Actually the wording is very clear. Hanya tajuk tulis "Surat Sokongan" tetapi wording within the Surat Sokongan is very clear, in the event syarikat tak dapat bayar, kerajaan kena bayar.*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *The only thing...*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *Short of thing is a guarantee...*

Datuk Seri Reezal Merican: *The word "guarantee" tak ada.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *...The words are very clear.*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *The only difference is they have to exhaust all avenues to recover the money, then only the government comes in. If it is guarantee, if it fail, we go in. But why are we doing this? Are we trying to run away from contingent liability or what?*

[Perbincangan secara off-record] [Mikrofon dimatikan]

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *Tan Sri, kalau Tan Sri tengok, it's USD3 billion, it's about RM11 billion on TRX. Who would ever value TRX at RM15 billion to come out with the Letter of Guarantee? I mean, debt alone the security coverage will not be good enough. Debt alone. So when you come out with the Letter of Guarantee...*

[Perbincangan secara off-record] [Mikrofon dimatikan]

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *At 70 acres, the valuation of TRX dalam buku akaun at this point in time, is only RM2.3 billion. RM2.3 billion to RM2.5 billion thereabout. It's not RM11 billion, the land itself. Don't talk about the development value lah. The land itself even at RM2,000 plus ringgit, is only about less than RM3 billion.*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *Yang Berhormat PJU, Tan Sri, the Letter of Guarantee was issued in 2013. It's RM11 billion. So I am just asking government, why would you issue a Letter of Guarantee of RM11 billion when the property knowingly was bought for RM200 million and then you think that the Letter of Guarantee is good enough and you have all the mean to get back your money when the value of the property only that much? To MKD. This is Ministry of Finance because you would have recommended that. As I say, you have look at the numbers before you recommend to Cabinet and normally I mean under normal circumstances, Cabinet would have taken your recommendation. But in the first place, because this is your time Sir. Why would you make that kind of value?*

Datuk Seri Reezal Merican: *To what Yang Berhormat Kulim-Bandar Baharu said, was there a paper in first place prepared by MoF over all the bond issuance by 1MDB? Was there a paper prepared by MKD or MoF to Cabinet over the matters of all bond issuance by 1MDB? Or the paper was...*

■1350

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: *Yang Berhormat maksudkan jaminan kah?*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *Bukan. Semua pengeluaran bon.*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Datuk Seri Reezal Merican: *Tak ada.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *Bagi yang USD3 bilion itu ada tidak? USD3 bilion dengan Surat Sokongan, ada paper tidak?*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *Surat Sokongan pun ada paperlah. Surat Sokongan ada paper, tetapi pengeluaran bon tidak ada paper.*

Datuk Seri Reezal Merican: *Setiap kali pinjaman yang dibuat by way of that capital ataupun by way- adakah paper dibuat oleh MoF kepada Kabinet?*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Datuk Seri Reezal Merican: Untuk dapatkan...

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Kita cuma buat jaminan sahaja.

Datuk Seri Reezal Merican: *Understood about that.*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: *After that, kelulusan semua dibuat oleh syarikat.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *Let me give an example.* Sebelum USD3 bilion itu pada tahun 2013, pada tahun 2012, ada dua bon yang bernilai setiap satu USD1.75 bilion. Kedua-dua bon itu tidak ada jaminan daripada Kerajaan Malaysia ataupun surat sokongan, tidak ada. Hanya ada jaminan daripada syarikat pengeluar. Untuk yang itu, MoF langsung tidak terlibat?

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: *We don't know.*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: Itu tidak apa. *I agree on the benefit of that. But I want to go back to this USD3 billion meant for TRX. According to Datuk tadi, you were saying that before any guarantee provided, be it letter of comfort, be it loan, there would be a paper presented to the Cabinet. All these things went through Cabinet, unless you are saying that this is also hal-hal lain?*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: *...That is for strategic dan lain-lain pembangunan yang ditentukan oleh PM.*

Datuk Seri Reezal Merican: USD3 billion ini?

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: *Yes, USD3 billion.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *I think the info memo yang ultimately dikeluarkan oleh Goldman Sachs, the purpose is actually for co-investment bersama dengan 'ABA' untuk TRX. Akan tetapi pada masa Surat Sokongan dikeluarkan, tidak sebegitu.*

Tuan Pengerusi: *Mana you dapat information ini? Saya pun tidak tahu. Kementerian pun kurang tahu. Macam mana you tahu?*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Kementerian sekarang tahu. Pada masa itu tidak tahu.

Tuan Pengerusi: Akan tetapi macam bon untuk TIA itu memang itu *above Board* lah. Itu memang Kementerian Kewangan sendiri yang buat *paperwork* semua bentang di Kabinet?

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Pengerusi: *You aware?*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Kita *aware*.

Tuan Pengerusi: *Masa transfer from TIA to 1MDB itu, that bond you aware?*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Kita *aware*.

Tuan Pengerusi: *Okay. It is only the bonds after that you are not aware.*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *I am sorry, I am becoming the old man. I want to go back to the same thing. Are you saying that the USD3 billion that was presented to the Cabinet, there is no paper to says what is the money intended for?*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: *...Untuk pengurusan record property, aset, energy dan strategik dan lain-lain yang determined by PM. Itu sahaja.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *I want to go back and clarify* sedikit tentang pinjaman untuk pangkalan udara, *the Bandar Malaysia Project*, RM800 juta itu. *What we understand is that* 1MDB beli tanah Bandar Malaysia daripada kerajaan dengan harga lebih kurang RM1.6 billion, tetapi untuk memindahkan pangkalan udara ke tempat-tempat yang tertentu, kos tersebut dinilai sebagai RM2.7 billion. Oleh sebab itu, kerajaan terpaksa membayar jumlah RM1.1 billion tambahan kepada 1MDB bagi maksud untuk membuat pemindahan tersebut. *And based on the reply from EPU* tadi, *RM1.1 billion has already been disbursed*. So this RM800 million, RM800 juta yang diberikan jaminan itu adalah tambahan kepada RM1.1 billion yang telah pun dikeluarkan oleh kerajaan kepada 1MDB? *Just wanted to clarify*, betul tidak?

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Dimaklumkan jaminan asal adalah RM1.6 bilion asalnya dan kita *cut from* RM1.6 bilion itu, kita beri jaminan hanya RM800 juta sahaja untuk pinjaman daripada PERKESO itu.

Datuk Seri Reezal Merican: *On the RM5 billion, the first one which is guaranteed by the government* itu, *who are the primary subscriber?*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Kita tidak pasti Yang Berhormat sebab dia bila bon ini, dia sudah...

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *The Lead Arranger for the first sukuk?*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: *The first sukuk is AmBank.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *AmBank is the first sukuk.*

Datuk Seri Reezal Merican: AmBank. *Then second thing, the last USD3 billion bond under written by Goldman Sachs* ini, *the proceed of the bond* itu, *MoF have the privy to know where was the proceed spend for?... No?*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: Selepas ini ada lagi *Letter of Comfort* tak? *This only two and three* ini. *That's all*, Datuk? Ini yang *rumors* fasal Deutsche Bank Singapore ini, ada *Letter of Comfort* tak?

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Kita tak tahu.

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: Tak. Maksudnya daripada kerajaan, ada atau tidak?

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Selepas ini?

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: Tak. Sekarang ini yang kata *USD975 million...*

Datuk Ahmad Badri bin Mohd Zahir: Itu kita tak tahu.

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Maksud kita tak tahu itu...

Datuk Seri Reezal Merican: Datuk, adakah...

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: Boleh ulang tidak soalan itu?

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: Soalan saya Tan Sri, ini surat khabar *The Edge*, semua kata *this USD975 million* Deutsche Bank ini, ada ura-uranya selain daripada *deposit is a collateral, there is also Letter of Comfort by the government*. *You not aware whether we have or not?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Datuk Seri Reezal Merican: *By Deutsche Bank punya- USD975 million itu memang collateralize against yang the one in BSI itukah? You are not aware also?*

Tuan Pengerusi: *Were you informed that the money was going be transferred out the country by 1MDB?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *But there was a letter from...*

Tuan Pengerusi: *But under normal MoF punya company's rules and MKD punya rules, you should know or you should be inform, bukan?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *Is there a need under regulation or akta di mana kalau wang jumlah yang tertentu yang melebihi jumlah itu dikeluarkan daripada syarikat, perlukan kelulusan daripada Kementerian Kewangan?... Ada tidak akta sebegitu?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *Kementerian Kewangan tidak ada, tetapi Bank Negara ada.*

Datuk Seri Reezal Merican: *Akan tetapi yang kata acquisition more than RM300 million tadi? It's one of the regulation.*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *Investment, you know, they need to let us know where they are investing, whether overseas or...*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *But it is not an approval lah. It is not an approval. It is just an information that need to be provided to the MoF. No approval needed by MoF.*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *Mengenai ini, I think let me explain. Pada hujung bulan Disember last year, any overseas ventures must get our approval because kita tidak galakkan syarikat-syarikat kerajaan melabur di luar negara because of kita punya financial deficit. So as a result of that, they must get our approval effective from December last year.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *Sebelum itu...*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *Sebelum itu free for everybody.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *So when 1MDB purchased the Murabaha notes daripada PetroSaudi...?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *Sebelum December last year.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *Yes, before that...*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *Before that, there is no instruction.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *...MKD no approval given, no approval necessary?*

■1400

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *Yes, as I mentioned earlier...*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *No approve necessary lah?*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *Not necessary.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *Only the Bank Negara gives approval for the money to go out.*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *After the December 2014, they have to come and get our approval.*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *...Because of 1MDB, all the Murabaha kah apakah, it will not come to you because they will use 117.*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *Soalan itu mungkin the management of 1MDB jawablah. Sekarang ini kita tak boleh jawab, very detail lah.*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *But I'm saying that as MKD, you are not at all aware about the 1MDB....*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *Not in the know.*

Datuk Seri Reezal Merican: *Disconnected lah.*

Tuan Pengerusi: *That's why when you explain ini is quite good you say we don't know. Nanti panggil the Board Directors kah management, they say, "We can't remember" [Ketawa] [Ahli berbincang sesama sendiri] [Mikrofon dimatikan]*

Tuan Pengerusi: *Macam mana pun saya rasa kita kena panggil Bank Negaralah untuk hendak explain, pasal bila MoF sendiri sebagai hundred percent shareholder not in the know about duit yang keluar untuk subscribe to PetroSaudi punya Murabaha loan itu, duit yang pergi Cayman Islands lah apa benda ini semua, maknanya ada kelompongan dalam kawalan wang pelaburan kitalah. Saya rasa boleh panggil Bank Negara jugalah. Makin lama kita cakap ini Tan Sri, makin banyak orang hendak kita panggil [Ketawa] Okey. Ada soalan lain?*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *Last. Saya hendak tanya Tan Sri sebagai KSP, ini sama ada jawapan duit 1MDB ini, jawapan datang daripada Kementerian Kewangan kepada Parlimen, sama ada deposit whatever money dalam BSI ini ada atau tidak?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *...Yang akan tahunya management 1MDB.*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *Jawapan Kementerian Kewangan kepada Parlimen, kepada Yang Berhormat Petaling Jaya Utara- why don't you ask? You ask.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *No lah because saya terima jawapan daripada Menteri Kewangan di mana USD1.1 bilion ada sebagai tunai dalam Bank BSI Singapore. So sekarang ada keraguan. So masalahnya, adakah...*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *I think let me explain. Semasa kita menyiapkan soalan Parlimen, kita sudah berbincang dengan 1MDB with their team. And then I still keeping the email given by the 1MDB after our conformation. So it's not our input. The input is coming from the 1MDB.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *That's fine. So, it is basically 1MDB bagi tahu dengan email. Keep that email ya .Don't lose it [Ketawa]*

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: *Okey. I still have the email.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: Mereka kata *cash* di BSI Bank Singapore?

Dato' Dr. Mohamad Isa bin Hussain: Ya, ya. *We have all the hardcopies. Thank you.*

Tuan Pengerusi: Okey, ada soalan lain? Kalau tak ada, saya ada tiga lagi soalan yang standard yang saya akan tanya kepada semua orang.

Pertama sekali Dato', Tan Sri, tahu tak siapa *owner Good Star* ini? Tak tahu ya, okey.

Tan Sri tahu tak- tadi jawapan telah berikan, *you do not know anything about operation side* ya. Okey. Maknanya *all the Goldman Sachs* punya bon pun *you tak approve, nothing to do with you.*

Last sekali Tan Sri...

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *Goldman Sachs you know, the USD3 billion Letter of Support, it came and went to Cabinet.*

Tuan Pengerusi: Yalah, *but...*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *Where it goes, we don't know.*

Tuan Pengerusi: *No, but you also were just conduit lah, instead of doing due process to actually do evaluation on the bond whether it's... [Disampuk]* Ha, *you tak tahu langsunglah.* Okey. Jadi yang macam isu-isu lain itu...

Datuk Seri Reezal Merican: Satu saja, Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Okey.

Datuk Seri Reezal Merican: Hendak minta kalau dapat boleh tak *declassify paper* itu? Yang *Cabinet Report on the jaminan* itu. *And then we want to have it- the copy. To Chairman* lah.

Tuan Pengerusi: *Chairman have copy... [Ketawa]* Okey, last sekali, *do any of you know Jho Low?*

Seorang Ahli: *Have you met?*

Tuan Pengerusi: *You never met ya?*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *Never met personally.*

Tuan Pengerusi: *Okay. This would be my standard question to everyone...*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *You miss Paris Hilton, Tan Sri [Ketawa]*

Tuan Pengerusi: *So tak ada? I can confirm tak ada ya? Okay, you never met and you never interacted with him. All right. Ada soalan lain?*

Datuk Seri Reezal Merican: *Dia nak jawab itu Paris Hilton...*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *We never met, we don't know anything about Jho Low.*

Tuan Pengerusi: *Okay. All right. Any other question?*

Dato' Abd. Aziz Sheikh Fadzir: *Cuma saya hendak minta Tan Sri as KSP, I would really appeal for you to find a way to revoke 117 as soon as possible.*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *I want to ask PAC Chairman. Is it right now we want to go and revoke? Suddenly people will question why now you are revoking because PAC is start...*

Tuan Pengerusi: *No, there is a request that you don't have to execute now.*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *Or we wait until PAC investigation all over and everything settle, you know.*

Tuan Pengerusi: *We are the legislature, we don't want to interfere... [Disampuk] Ya, ya. [Ketawa]*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *No, I think that advised has been given, and I think MoF would have to take into consideration and make a decision based on your own consideration sama ada buat sekarang kah, buat selepas, kemudian. But at least it is discussed and Minuted that you have discussed and the reason why you want to delay until after investigation, that one you all can record lah.*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *Okey, we will take note and will take action you know.*

Tuan Tony Pua Kiam Wee: *I have just one soalan susulan on the USD1.1 billion itu. Selepas berita keluar bahawa mungkin wang tak ada dekat BSI Bank Singapura, MoF ada buat penjelasan dengan pihak 1MDB tak?*

[Perbincangan secara off-record] [Mikrofon dimatikan]

Tuan Pengerusi: *No, no. Thank you very much for appearing in front of us today. We have received a lot of information in our interaction with you and I think it's very clear that you are not involved in much of the deliberation of 1MDB even at the governance level, not to mention operation which is you have nothing to do with it. But, it is useful input for us to basically call other witnesses.*

So I thank you very much for appearing today, Tan Sri.

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *On our part also we thank you and we willing to cooperate with the PAC anytime, you know, or any date you fixed and we'll come and give the information. Nothing to hide because we have all the files, we are revealing what is inside the files. Thank you.*

Tuan Pengerusi: *I know. As a last ini, Yang Berhormat Petaling Jaya Utara minta the documents. I think maybe why don't, your team come again to explain documents side. It is easier then, you know. More structured and we can ask question on the spot lah. Maybe we can reserve another time for you to come later.*

Tan Sri Dr. Mohd. Irwan Siregar bin Abdullah: *We can prepare slides, you know...*

Tuan Pengerusi: *Ya, better. Okey Tan Sri, thank you very much.*

[Mesyuarat ditangguhkan pada pukul 2.10 petang.]